

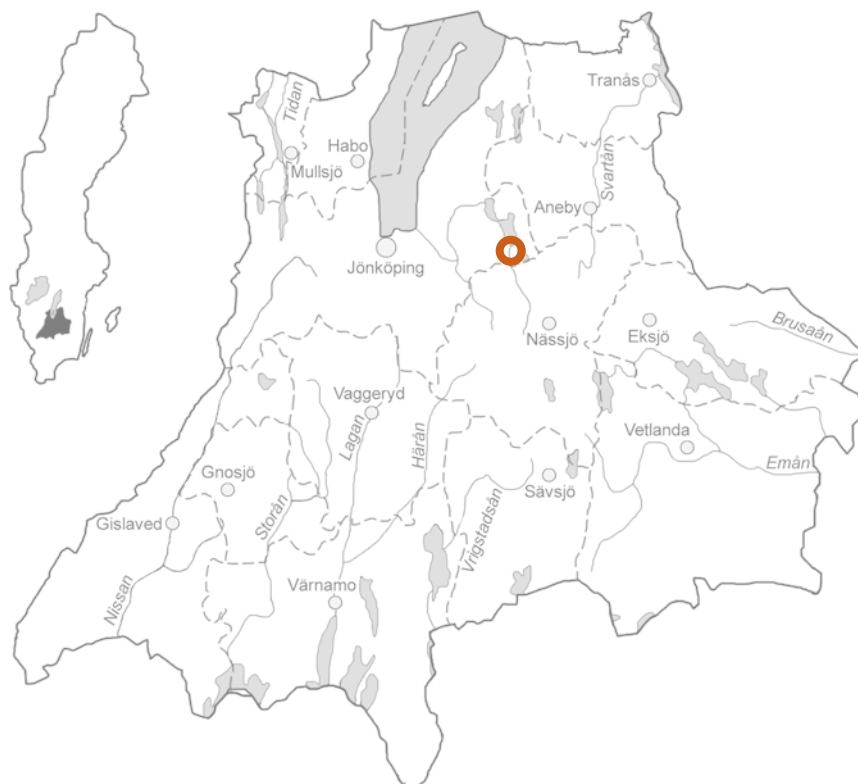
Järsnäs kyrkogård

Kulturhistorisk inventering och förslag till bevarandeplan
Järsnäs socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län, Växjö stift



Järnäs kyrkogård

Kulturhistorisk inventering och förslag till bevarandeplan
Järnäs socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län, Växjö
stift



Jönköpings läns museums dnr: 2020-188

Rapport och foto: Margareta Olsson
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2022

Innehåll

Inledning.....	5
Inventeringens uppläggning.....	5
Allmän kyrkogårdshistorik.....	6
Tre vanliga gravvårdstyper.....	8
Lagstiftning.....	9
Kulturmiljölag (1988:950).....	9
Begravningslag (1990:1144).....	10
Allmänna skötselråd.....	11
Järnäs kyrka och kyrkomiljö.....	12
Kyrkogårdens historia.....	14
Beskrivning av kyrkogården idag.....	16
Allmän karaktär.....	16
Omgärdning.....	17
Ingångar.....	17
Vegetation.....	17
Gångsystem.....	18
Gravvårdstyper.....	18
Bårhus.....	19
Beskrivning av gravkvarter.....	19
Kvarter 1.....	19
Kvarter 2.....	20
Kvarter 3.....	23
Kvarter 4.....	25
Nya kyrkogården eller kvarter 5.....	27
Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet.....	28
Att tänka på i förvaltning av kyrkogården:.....	29
Administrativa uppgifter.....	30
Referenser.....	30
Kriterier vid kulturhistorisk bedömning.....	31
Gravkarta urval Kulturhistorisk värdefulla gravar.....	32
Klassificering.....	33
Urval kulturhistoriskt värdefulla gravar.....	34
Kvarter 1.....	34
Kvarter 2.....	38
Kvarter 3.....	45
Kvarter 4.....	55
Ur bruk.....	65



Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Inledning

På uppdrag av Lekeryds församling har Jönköpings läns museum tagit fram föreliggande inventering och förslag till bevarandeplan för Järsnäs kyrkogård. Fältarbetet har genomförts under hösten 2020. Resultatet har därefter diskuterats med uppdragsgivaren och sammanställts under vintern 2021/2022.

Kyrkogårdar och begravningsplatser utgör en viktig del av landets kulturarv och deras kulturvärden regleras av kulturmiljölagen. Kulturhistoriskt värdefulla gravar kan också skyddas av begravningslagen. I första hand är det Svenska kyrkan som har ansvar för att förvalta detta kulturarv med hänsyn till dess värden. Därför är det angeläget att kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden kartläggs och preciseras. En viktig del av värdena ligger i äldre gravar och deras utsmyckning.

En bevarandeplan är ett kunskapsunderlag som är tänkt att vara till hjälp och vägledning vid vård, underhåll och förändringar på kyrkogårdarna. Planen kan även fungera som beslutsunderlag för länsstyrelse och stift vid handläggning av olika ärenden.

Inventeringens uppläggning

Rapporten omfattar en översiktlig historik över kyrkogården, en beskrivning med fotografier av de olika kvarteren och deras kulturhistoriska värden samt avslutningsvis en katalog över särskilt värdefulla gravar.

Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering på kyrkogården samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har varit aktuella kyrkoarkiv på Landsarkivet i Vadstena, Länsstyrelsen i Jönköpings läns arkiv, Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm (kopior hos länsstyrelsen) samt Jönköpings läns museums arkiv. Utöver arkiv har uppgifter hämtats från aktuell litteratur, exempelvis hembygdslitteratur. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens historia.

För kyrkogården har en sammanfattande kulturhistorisk bedömning gjorts där de kulturhistoriska värdena lyfts fram. Den kulturhistoriska bedömningen av kyrkogården i allmänhet har gjorts i samarbete med Länsstyrelsen i Jönköpings län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv, utan kan vara föremål för omvärderingar. Vid bedömningen har hänsyn tagits till varje enskild kyrkogårds historia och egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Den övergripande kulturhistoriska bedömningen nämner i de flesta fall inte enskilda gravstenar, utan beskriver värden och karaktärsdrag i stort.

Inför planerade förändringar eller större underhållsåtgärder krävs i regel tillstånd från länsstyrelsen.

Rapporten avslutas med själva inventeringen av kulturhistoriskt

värdefulla gravplatser, vilken är avsedd att fungera som en bevarandeplan. Gravarna och deras utsmyckning redovisas i tabellform med text och fotografier samt på en gravkarta. De kulturhistoriskt värdefulla gravarna är kategoriserade i två grupper: *I. Mycket värdefulla* (som i första hand föreslås bevaras på plats) och *II. Värdefulla* (som bör bevaras eller återanvändas på plats eller i andra hand placeras på annan del av kyrkogården beroende på vari värdet består).

Fältarbete och rapport har utförts av antikvarie Margareta Olsson vid Jönköpings läns museum under 2020. Vid urvalet av kulturhistoriskt värdefulla gravar har samråd förts med pastoratet.



En av länders få bevarade kyrkobalkar finns i Brandstorp i Habo kommun.

Allmän kyrkogårdshistorik

I stort sett alla våra landsortskyrkogårdar är jämnåriga med den första kyrkan på platsen och i de flesta fall medeltida. Efter flera hundra år av obruten kontinuitet är de ännu i bruk. Från medeltidens kyrkogårdar finns dock väldigt litet bevarat. De viktigaste förändringarna som kristendomen införde gällande våra begravnings seder är att platsen för begravingarna skulle vara vigd och inhägnad. Den medeltida inhägnaden kunde bestå av en stenmur, men vanligare var att den var uppförd av timmer, bogårdsbalken, som ibland kunde vara manshög. Till den typiska bilden av en medeltida inhägnad kyrkogård hörde även stigluckan, som både hade en symbolisk och praktisk funktion som port till den vigda jorden.

Den medeltida kyrkogården saknade ett tydligt system med gångar och kvarter. Man gravsätte snarare folk efter deras gårds- eller bytillhörighet i grupperingar med olika form, vilket var en förkristen sedvänja. Till ovanligheterna hörde att man satte en vård över graven. Gravar markerades istället endast av en jordhög. Om en vård trots allt sattes upp var den vanligen av trä, men sten eller smide förekom undantagsvis. Det var också vanligt att man använde sig av kyrkogården även på ett nyttbetonat sätt, där exempelvis hö kunde bärgas.

Den medeltida kyrkogårdens utformning levde kvar väldigt länge, och påminde mest om en äng med små gravkullar och enstaka spridda vårdar. I stort sett börjades förnyelsen under tidigt 1800-tal, men ännu vid sekelskiftet 1900 hade många landsortskyrkogårdar kvar den ålderdomliga ängskaraktären. Förnyelsevägen började i städerna genom nya bestämmelser om externa begravningsplatser. Gravsättningar på stadskyrkogårdarna förbjöds av hygieniska skäl och i stället skulle friliggande begravningsplatser förläggas utanför städerna. Denna process inleddes på 1780-talet och en tydlig kunglig förordning från 1815 angav att begravingar innanför stadskärnan måste upphöra och att begravningsplatser – utan andra kyrkobyggnader än t ex gravkapell – skulle anläggas utanför stadsområdena. År 1805 beslutades dessutom att staten genom sin myndighet Överintendentsämbetet skulle ansvara och ha överinseende över att kyrkogårdar och begravningsplatser blev



Den förindustriella kyrkogården var en ängsmark med endast få vårdar av beständigt material. Här har karaktären blivit bevarad på Ornunga gamla kyrkogård, Vårgårda kommun.

prydligt och hälsosamt anlagda.

Runt om i landet anlades många begravningsplatser precis utanför stadskärnorna under de första decennierna av 1800-talet. De anlades med symmetriska gångsystem och kvartersindelningar, trädplanteringar för att förbättra luftkvaliteten och stenmurar med smidesgrindar. I de arkitektoniskt anlagda begravningsplatserna exponerades vissa gravar tydligare än andra. Att begravas utifrån vilken gård eller by man tillhörde ersattes nu av kategorierna köpegravar respektive allmänna gravar. Detta var en social indelning där de som ville och hade förmåga att köpa sin gravplats både fick en större sådan för hela sin familj och en bättre placering utmed gångar eller nära entréerna. Köpegravarna anlades ofta med grusbäddar och stenramar och senare även häckomgärdningar. Andra begravdes kostnadsfritt utmed den så kallade allmänna linjen. Där gravsattes man tätt i en kronologisk ordning allt eftersom dödsfallen inträffade. Man begravdes således oberoende om ens man eller hustru eller övrig familj låg på annan plats. Gravvårdarna var oftast små, oansenliga och inte särskilt varaktiga. Indelningen av kyrkogården mellan köpegravsområde å ena sidan och allmänt område å den andra speglade ett socialt uppdelat samhälle.

Trädkransen utefter kyrkogårdens yttre begränsningar introducerades först på städernas begravningsplatser, men nådde under 1800-talets slut även allt fler landsortskyrkogårdar. Då introduceras också de typiska sorgeträden med ett hängande växtsätt. I början av 1900-talet planlades även kyrkogårdarna på landsorten i kvarter med symmetriskt lagda gångar, grusbäddar på gravarna och välklippta häckar eller stenramar runt om.

På 1920-talet började en ny typ av begravningsplats att anläggas – skogskyrkogården. Dessa präglas av friväxande och naturligt förekommande träd, såsom gran, tall och björk. Endast sällan eller i begränsad omfattning används planterade och kultiverade träd. En av de tidigaste i landet var skogskyrkogården i Skillingaryd från 1922.

Vid 1900-talets mitt var kyrkogårdarna särskilt utvecklade, men nu inleddes en period av förenkling och rationalitet. Företeelsen med allmänna linjen levde kvar till mitten av 1900-talet, men upphörde officiellt 1964. Samtidigt började man av rationella skäl ta bort stenramar, häckomgärdningar och grusbäddar för att ersätta det med mer lättskötta gräsmattor. Den sociala utjämnningen av ståndssamhället avspeglades på kyrkogårdarna genom allt mer enhetliga gravvårdar utan titlar och oftast i ett liggande format.

Från och med 1980-talet blev gravvårdarna återigen mer individualiserade. Idag ser vi en mångfald olika former på gravstenar från liggande naturstenar till mer fantasifullt utformade vårdar. Den ökade individualiseringen under 1900-talets slut speglas också genom de många olika begravningsformer som idag erbjuds. Förutom kistbegravning och urngravar med personliga vårdar, erbjuds



Åsenhöga ödekyrkogård (Gnosjö kommun). På denna kyrkogård är mycket av den ålderdomliga, ängsligande karaktär, som varit vanlig i äldre tid bevarad.



På de mer påkostade köpegravarna var både gravvård och inhägnad omsorgsfullt utformade. Här ett exempel från Norra Solberga kyrkogård i Nässjö kommun.

också exempelvis minneslundar för aska som grävs ner anonymt utan plats för namn, men med gemensam plats för blommor. Ett annat alternativ är askgravlundar, där den plats var och en begravts på markeras.

Tre vanliga gravvårdstyper

Det finns en stor variation vad gäller gravvårdarnas utformning, men här presenteras tre typer som är särskilt vanliga.

Från det sena 1800-talet fram till 1920-talet var det vanligt att köpegravar förseddes med påkostade vårdar med stående format. Det kunde vara högresta bautastenar, obelisker och liknande. Dessa vårdar restes ofta över samhällets övre skikt och inte sällan är de försedda med både titel, namn, årtal, hemvist och ett bibelcitat. Vårdar av denna typ är ofta påtagligt karaktärskapande och betydelsefulla i kyrkogårdsmiljön. De kan också ha ett konstnärligt värde.



På kyrkogården i Ingatorp (Eksjö kommun) kan man uppleva den allmänna linjens gravområde med små anspråkslösa vårdar tämligen intakt.



Ett exempel på en gravvård från 1960-talet på begravningsplatsen i Aneby.

sefulla i kyrkogårdsmiljön. De kan också ha ett konstnärligt värde.

I kontrast till de mer påkostade gravvårdarna finns de mindre stenarna, som restes inom den allmänna linjen. Dessa har ofta en rektangulär form utan utvecklad utsmyckning. Texten är ofta lakonisk – förnamn, ofta men inte alltid efternamn, hemvist och årtal. Dessa enkla vårdar är i sig inte iögonfallande, men berättar ändå om en viktig del av det äldre gravskicket och samhällets hierarkiska organisation.

Tiden efter andra världskriget medförde en långtgående förändring av gravvårdarna, som samtidigt skapade en likriktning. Stenarna tillverkades maskinellt och det fanns ofta en standardiserad uppsättning symboler som kunde tillföras och kombineras. Kyrkogårdsmiljöer som domineras av dessa stenar kan naturligtvis också ha ett kulturhistoriskt värde, men då är det i regel inte de enskilda vårdarna som är intressanta utan snarare helheten.

Lagstiftning

Kulturvärden på kyrkogårdar skyddas såväl i kulturmiljölagen som begravningslagen. Här nedan följer utdrag som har bäring på förvaltningen av kyrkogårdarnas kulturvärden.

Kulturmiljölagen (1988:950)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön.

Ansaret för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas.

Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Lag (2013:548).

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

1 § Kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser är skyddade enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Begravningsplatser

11 § I vården av en begravningsplats skall dess betydelse som en del av vår kulturmiljö beaktas. Begravningsplatserna skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas.

12 § Begravningsplatser enligt detta kapitel är sådana områden eller utrymmen som avses i 1 kap. 1 § begravningslagen (1990:1144). Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar också sådana byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar och portaler. Lag (1990:1146).

13 § I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen

1. för att utvidga eller på något annat sätt väsentligt ändra begravningsplatsen,
 2. för att där uppföra någon ny byggnad eller fast anordning eller riva eller väsentligt ändra befintlig byggnad eller fast anordning.
- Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs. Lag (1999:304).

Väsentliga förändringar kan innebära till exempel ändring av omgärdning, trädplanteringar, större omplaneringar av gravkvarter,

ändringar i gångsystem och dess beläggning, nya belysningsinstallationer.

Begravningslag (1990:1144)

7 kap. Gravrätt

Gravanordningar m.m.

25 § Gravplatsen får förses med gravanordning, om det inte strider mot vad som är avsett att gälla för den del av begravningsplatsen där gravplatsen är belägen.

26 § Gravrättsinnehavaren bestämmer gravanordningens utseende och beskaffenhet. Detsamma gäller gravplatsens utsmyckning och ordnande i övrigt. Upplåtaren får dock besluta de begränsningar i gravrättsinnehavarens bestämmanderätt som är nödvändiga för att tillgodose en god gravkultur.

Gravrättens upphörande

37 § Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av något annat skäl bör bevaras för framtiden, ska upplåtaren om möjligt lämna kvar den på gravplatsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, ska den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats. Ytterligare föreskrifter om hänsynen till kulturmiljöarbetets intressen finns i kulturmiljölagen (1988:950). Lag (2013:552).

Ibland uppstår frågan om ansvar och skydd för en enskild gravvård. Så länge gravrätten inte gått ut ägs gravvården m.m. av gravrättsinnehavaren. När gravrätten gått ut övertas ansvaret av upplåtaren, vilket oftast är pastoratet. Om gravvården således står kvar på den tillhörande graven ger begravningslagen ett skydd. Om gravvården däremot flyttas till en annan plats på kyrkogården eller förvaras i kyrkobyggnaden kan det vara aktuellt att föra in den i kyrkans inventarieförteckning.

Allmänna skötselråd

Grunden för skötseln av kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar är att de inte skadas, utan ges en så lång livslängd som möjligt. De förebyggande åtgärderna är väsentliga och kan motverka uppkomsten av skador genom till exempel mekanisk åverkan, biologisk påväxt och väder.

Vid rengöring och reparation av vårdar av mjukare bergarter (kalk- och sandsten) och järn som är över 100 år gamla bör konservator för sten respektive metall kontaktas för rådgivning eller åtgärd.

En orsak till skador är mekanisk åverkan genom trädgårdsfordon och andra redskap. Varsamhet vid gräsklippning minimerar risken för sprickor och bortfall av material.

En annan orsak är nederbörd och biologisk påväxt av lavar, alger och mossor. Dessa gynnas av att en sten står skuggigt och fuktigt. Liggande hällar och stående vårdar av mjuk bergart som kalk- och sandsten är särskilt känsliga för vådrets makter. På vintern tränger fukt in i sprickor och vidgar dessa och spränger till slut bort stenmaterial. Detta kan på sikt helt radera ut en inskription eller relief. Därför är det viktigt att hålla till exempel hällar rena från löv och grenar. Känsliga vårdar och hällar av hög ålder kan med fördel ges en skyddsklädsel eller täckning permanent eller under vinterhalvåret för att motverka frostsprängning.

Vårdar och gravstaket av järn är en kategori för sig, som kräver kontinuerligt underhåll. Vid ommålning befrias metallen från rostbeläggning med stålborste. Därefter grundas järnet med mörja och slutstrykes med linoljefärg. Lagningar bör anförtros åt hantverkare eller konservator med erfarenhet av järnslagningar.

Rostande förankringsjärn och dubbar är en annan vanlig orsak till skador. När järnet rostar och utvidgar sig så sprängs stenen. Ett viktigt arbete är därför utbyte av beslag och dubbar av järn mot rostfritt stål.

Rengöring av vårdar kan ha olika syften. Ofta sker det i första hand av estetiska skäl. Som regel bör den på kulturhistoriskt värdefulla vårdar vara motiverad av hänsyn till att påväxt riskerar stenens fortbestånd (kalk- och sandsten) eller för att förbättra förståelsen av objektet och kunna tolka och uppleva inskriptioner eller utsmyckningar. Enklare rengöring kan göras med ljummet vatten med liten tillsats av såpa eller diskmedel och med mjuka borstar som inte repar. Lämplig tid för detta är tidig vår och sen höst då exempelvis lavar är mer aktiva och mjuka då. Vårdar av hårdare bergarter som granit kan rengöras med högtryckstvätt, men endast där inte förgyllning och dekorationer kan skadas. Vårdar med mycket högt kulturhistoriskt värde och påtaglig skadebild (pågående bortfall av stenmaterial eller sprickor) bör rengöras av konservator.

Marschaller och stearinljus kan avsätta sot eller stänk på gravvårdarna. Detta kan förebyggas genom att exempelvis använda lämpliga hållare.



Biologisk påväxt, troligen rödalger, på en gravvård på Villstads kyrkogård i Gislaveds kommun.



Kalksten har en förmåga att spjälka sig och spricka. Denna sten på Forserums kyrkogård i Nässjö kommun kräver insatser av en stenkonservator.



Flygbild över Järsnäs kyrkby 1947. Söder om kyrkan ligger prästgården som senare kommer att byggas om till församlingshem. I väster skimtar kyrkskolan från 1892 som numera utgör privatbostad. Kyrkogården har ännu inte erhållit sin utvidgning åt öster. AB Flygtrafik. JLM.

Järsnäs kyrka och kyrkomiljö

Järsnäs socken ligger i den nordöstra utkanten av Växjö stift. Socken ligger kring sjöarna Stora och Lilla Nätaren samt till viss del sjön Ylen. I norr och öster bildar stora skogar gräns. Terrängen är kuperad och skogrik, åkerbruket är magert. Fornlämningsbilderna är rik kring sjöarna, där det mesta av den odlade bygden finns. En kontinuerlig bosättning har genom fynd och lämningar kunnat påvisas åtminstone från övergången mellan brons- och järnålder. Sockennamnet förekommer första gången i skrift 1336 som "Jærpnæs". I socknen finns tre stora gårdar. Sund och Sundholm är belägna vid det så kallade Vargsundet mellan Stora och Lilla Nätaren, strax öster om kyrkbyn. Sundholm har rötter i senmedeltid medan Sund tycks ha uppstått under stormaktstiden. 1870–1915 fanns på Sund ett glasbruk. Vid en vik i sjön Ylen ligger sätesgården Holma, vilken bl a tillhört ätten Ribbing.

Kyrka och kyrkogård ligger på ett näs mellan Stora Nätaren i norr och Lillsjön i söder. Tvärs över näset går landsvägen mellan Lekeryd och Aneby. Kyrkogården ligger på en markant kulle vid vägens södra sida med angränsande skog. Norr om vägen utbreder sig ett öppet åker- och haglandskap. Söder om kyrkogården ligger prästgården med tillhörande arrendatorsbostad. Prästgården är en timmerbyggnad från omkring 1830 i 1 ½ plan med frontespis.

Byggnaden är hårt renoverad 1944–45 och i sen tid. Fasaderna är klädda med rödfärgad locklistpanel. Det brutna taket täcks av tegelimiterande svart plåt. Arrendatorsbostaden från 1921 är kraftigt ombyggd i sen tid. Den är klädd med rödfärgad locklistpanel, har brutet tak och moderna fönster. Sydväst om kyrkogården står den f.d. kyrkskolan från ca 1892 i två våningar. Även denna byggnad är kraftigt förändrad i sen tid. Paneler, fönster, dörrar och taktäckning är utbytt och i annat utförande än det ursprungliga. Verandan är påtagligt förenklad utan tidigare snickarglädje. Den nuvarande skolan ligger ett stycke västerut i en skogsbacke och är en typisk tegellänga i två våningar från 1955 med tegeltäckt sadeltak. Mellan gamla och nya skolan står en ny gymnastikhall på platsen för de gamla kyrkSTALLarna, som revs vid bygget. Byggnaden har liksom numera gamla skolan fasader av rödfärgad locklistpanel. Sadeltaket täcks av tegelimiterande plåt. Norr om nya skolan, på andra sidan landsvägen står den tämligen välbevarade lärarbostaden från 1928 i två våningar med rödfärgad locklistpanel, veranda och balkong samt tegeltäckt sadeltak.

Kyrkan är uppförd under tidig medeltid av sten. 1712 utökades den åt norr med en tvärarm av trä. Kyrkan erhöll dagens utseende vid en ombyggnad 1906 under ledning av stadsarkitekten i Jönköping August Atterström. Den äldre tvärarmen ersattes med en större i tegel och kyrkans riktning försköts mot söder i och med bygget av en absid vid södra långsidan. Samtidigt restes ett torn i vinkeln mellan tvärarmen och långhuset. Kyrkans exteriör går i historiserande stil med branta skiffertäckta sadeltak och fasader med gulbruten spritputs och rundbågiga fönsteröppningar.



Järsnäs kyrka ligger på ett krön. Från väster nås kyrkogården via grusgång och trappa.



Storskifteskarta över Järsnäs 1770. Kyrkogården hade en småskalig utbredning med kyrkan orienterad åt söder. Området väster om kyrkogården benämns *Kyrkovall*. Lantmäterimyndighetens arkiv.

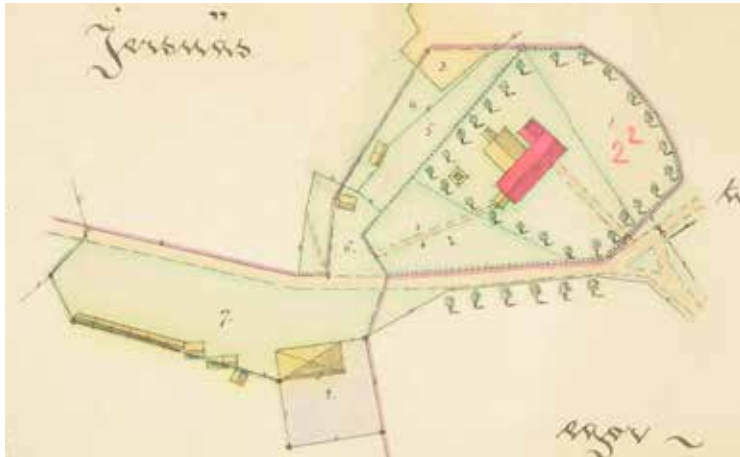
Kyrkogårdens historia

Kyrkogården har liksom kyrkan medeltida ursprung. Om kyrkogårdens äldre historia är föga eller inget känt. Vid en arkeologisk utgrävning 1985 påträffades direkt öster om det gamla koret ett flertal skelettgravar från 1300-talet. På en storskifteskarta från 1770 kan man avläsa kyrkogårdens gamla utsträckning, den hade då en nästan trapetsoid form, där kyrkan upptog nästan hela södra delen. Före om- och tillbyggnaden av kyrkan 1906 stod en klockstapel väster om tvärskeppet. I 1829 års inventering nämns att kyrkogården omges av en stenmur och att "på kyrkogården finnas blott några få mindre väl huggna grafstenar uppresta utan inscription". Som syns på fotografier från strax före 1906 är gravarna endast markerade med låga kullar och kyrkogården liknar mest en äng. Vid okänt tillfälle under 1800-talet utvidgades kyrkogården åt öster och en trädkrans planterades.

1890 avstyckades mark från prästgården för utökning av kyrkogården åt norr och väster. Vid förrättningen avstyckades även mark till anläggande av ny kyrkvall samt till tomt för den nya kombinerade skolan och sockenstugan. Arbetena med kyrkogårdsutvidgningen slutfördes 1895 med flyttningen och omläggningen av kyrkogårdsmuren. I samband med kyrkans ombyggnad 1905–06 försågs kyrkogården med nya planteringar, vilka troligen inbegrep den nuvarande trädkransen. 1911 togs beslut om ordnande av "de godtyckligt och planlöst disponerade" gravarna. Det stadgades att norra och västra delarna av kyrkogården även fortsatt skulle upplåtas för avgiftsfria gravar, det vill säga allmänna linjer med kronologiska gravläggningar. Dock fanns möjlighet att köpa gravplats där. Den sydöstra delen skulle förbehållas gravplatser som köpts för evinnerlig tid, där redan flera sådana gravar fanns. Östra och södra delen avsattes för gravar som köps för minst 50 år. Även dessa gravar avsågs att öppnas i ordningsföljd. 1915 togs beslut om kyrkogårdens slutliga ordnande. Vid denna tid började kyrkogården



Kyrkogården strax före kyrkans ombyggnad 1906. Lägg märke till gravkullarna och avsaknaden av gravvårdar. Obelisk över Henrik Klint står som en solitär framför kyrkans forna kor. JLM.



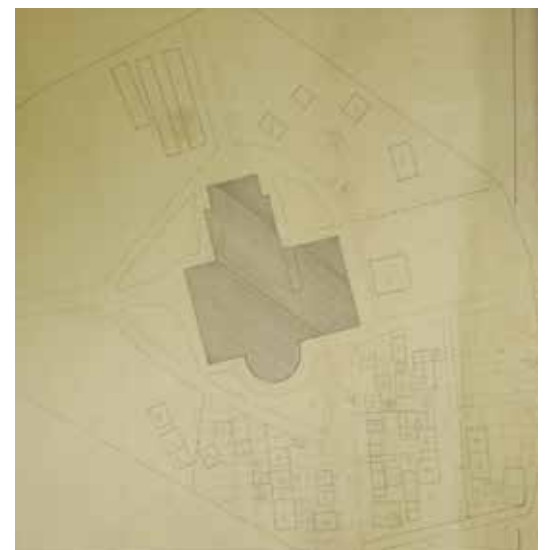
Arealmätning av kyrkogården år 1890 inför utvidgning åt norr och väster. Notera kyrkogårdens trädkrans samt kyrkstallarna intill skolhuset i sydväst. Lantmäterimyndighetens arkiv.

få den för tiden så typiska grusprägeln med inhägnade gravar. 1920 gallrades äldre träd bort eller tuktades. 1926 planterades häckar längs grusgångarna.

1929 gjordes vissa åtgärder såsom jämnande av gravkullar och dylikt i sydöstra och nordöstra kvarteret. 1950 förändrades det allmänna kvarteret i nordväst. Linjerna justerades och gräsvall anlades över hela kvarteret. Samtidigt infördes bestämmelser som förbjöd stenram i kvarteret och införde en maxhöjd om 60 cm på vårdarna. Motiveringen var delvis ett förenklat underhåll. Vid samma tid omlades utrasade partier av kyrkogårdsmuren. 1953 uppsattes lyktstolpar vid södra kyrkogårdsgården. 1961 byggdes ett bårhus i kyrkogårdens nordvästra hörn efter ritningar av arkitekt K E Lindell, Huskvarna; entreprenör var Allan Sjölin, Järnsås Klockarbol.

1968 började en ny kyrkogårdsutvidgning diskuteras eftersom antalet lediga gravplatser började bli få. 1990 anlades ett nytt kvarter i öster efter program av Ragnar Rudenstam, Viak AB, Huskvarna. Till förebild för entrégrindarna i trä tjänstgjorde de som förr fanns på gamla kyrkogården. 2008 åtgärdades skador på kyrkogårdsmuren till ett omfång av 25 meter.

En minneslund anlades på kyrkogårdsutvidgningen 2010.



Uppmätningsskarta över kyrkogården 1916. De äldsta grusgravarna var koncentrerade till kvarteren söder om kyrkan i synnerhet det sydöstra. Gravarna varierade något till ytan och gravraderna i de västra delarna avvek något från en enhetlig nord-sydlig orientering. VALA.

Utsnitt av flygbilden från 1947. Kyrkogårdens utseende skiljer sig föga från idag. Framför kyrkans västra entré fanns ett antal buskar och träd. Det allmänna kvarteret i nordväst hade grusbäddar och inhägnader. AB Flygtrafik. JLM.

Kyrkogården ligger upphöjd i förhållande till sin omgivning och omges av terrasseringsmurar. Kyrkan ligger på en höjdpunkt där även marken inom kyrkogården sluttar åt öster. Närmast skymtar utvidgningen från 1990.



Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Järsnäs kyrkogård består av en äldre del samt utvidgningen från 1990 i öster. Den äldre delen bestäms av en kulle och är upphöjd genom terrasserad ringmur från sin omgivning. Kyrkogården har en oregelbunden, närmast sexkantig utbredning. Kyrkan ligger centralt på högsta punkten och åt öster där sluttningen är brant har gravkvarteren terrasserats. De båda kvarteren åt öster och norr, kvarter 2 och 3, präglas av en stor andel grusgravar och förekomsten av högrestandsgravar. Gravarna är här ordnade i rader och konsekvent vända mot kyrkan. Även kvarteret sydväst om kyrkan, kvarter 4, präglas av familjegravar med bibehållna grusbäddar och med mer påkostade gravar placerade mot gångarna. Kvarter 1 i nordväst, som upplåtits för allmänna gravar har genom sitt inslag av småskaliga vårdar en enklare karaktär. Den nya kyrkogårdsdelen ligger på en lägre plåtå öster om den gamla delen och benämns kvarter 5.

Trädkransen av lönn har en varierande ålder. De äldsta träden finns åt norr och öster. Omgärdningen har i början av 2010-talet förstärkts med en ligusterhäck. Här ett parti åt öster med äldre lönnar.



Omgärdning

Gamla kyrkogården omgärdas av en kallmurad stödmur, till sina äldsta delar troligen från sekelskiftet 1800 men som i den västra delen är samtida med utvidgningen 1895. Även i den östra delen, som utvidgats tidigare under 1800-talet, syns tydliga skarvar vid mötet mellan gamla och nya sektioner. Muren består av otuktad natursten men med något större stenblock i den västra delen. Muren är ca 1,5 meter hög. I murens nordvästra hörn är ett bårhus ingrävt omgivet av kvaderhuggen granit och med staket av svartmålat stål-rör längs krönet. Ned mot nya kyrkogården är en trappa av maskinhuggen granit med smidesräcke. Nya kyrkogården omgärdas av trästaket av enklare karaktär åt norr och höga lindhäckar längs övriga sträckningar.

Ingångar

Gamla kyrkogården har ingång i väster i linje med tornporten och i söder i linje med gamla korporten. Västra ingången består av smidda pargrindar med årtal 1906 mellan två huggna granitstolpar med fasade krön. Från ingången leder en trappa i finhuggen röd granit upp till själva kyrkogårdsplanet. Södra ingången har smidda pargrindar med likartat utseende men med årtal 1886. Grindarna hänger mellan två granitstolpar i finhuggen röd granit. På grindstolparnas krön står lyktstolpar av smide från 1953 försedda med gult råglas. Nya kyrkogården har en ingång i sydvästra hörnet med pargrindar av trä som skall vara kopior av kyrkogårdens gamla grindar.

Vegetation

Gamla kyrkogården omges av en trädkrans av huvudsakligen äldre lönnar. I den sydvästra sträckning saknas några träd. Kyrkogårdens inhägnad har i sen tid kompletterats med en ligusterhäck, vilken skapar rumslighet. Gravkvarteren kantas av häckar av sibirisk



Södra ingången med grindstolpar i finhuggen röd granit infällda i muren. Smidesgrindarna från 1886 är avhängda för vinterförvaring.



Västra ingången med smidesgrind från 1906. Foto: Robin Gullbrandsson 2008.

Gravkvarteren kantas av häckar vilka nyligen har tuktats till en lägre nivå. Längs ringmurens södra sträckning finns en lucka i trädkransen. Strax utanför kyrkogården växer ett antal större askar vilka bidrar till kyrkbyns ålderdomliga karaktär.



Kyrkogården har ett system med breda grusgångar, dels ringgången omkring kyrkan, dels huvudgångar från kyrkogårdens ingångar i väster, söder och öster. Nyligen har gångarna erhållit hård beläggning av stenmjöl och rött finkornigt toppgrus. Västra gången har dock kvar tidigare naturgrus.



ärtbuske, planterade redan på 1920-talet. Vid sidan av tornporten växer en cypress. Nya kyrkogården upptas av ett system av höga lindhäckar vilka även omgärdar minneslundan. Utöver dessa finns några spridda björkar och prydnadsbuskar i denna del.

Gångsystem

Raka grusgångar leder från gamla kyrkogårdens ingångar fram till kyrkan. En grusgång omsluter även kyrkan och bildar framför tornporten två små triangulära gräsytor. Åt öster knyter en grusgång samman gamla och nya kyrkogården. Något system av interna gångar inom gravkvarteren verkar aldrig ha funnits. Under 2010-talet har gångarna erhållit ny beläggning av packat stenmjöl i en rödaktig nyans. I slänten vid västra ingången finns en beläggning med klistrat grus. Tidigare beläggning med naturgrus finns kvar i en västra huvudgången.

Gravvårdstyper

Järnsnäs kyrkogård uppvisar gravkonst från mitten av 1800-talet och framåt. Äldst är ett odaterat hjulkors av sandsten, vilket har motsvarigheter både i Lekeryd och Barkeryd. Denna sällsynta vård utgör sannolikt delar till en s k Eskiltunakista från tidig medeltid och vittnar om ett tidigt kristnade i bygden. Vårdar från tiden före industrialismen saknas helt och om sådana funnits har de rensats ut systematiskt vid något skede, möjligen redan på 1800-talet. Två staket och två kors av gjutjärn representerar de första industriellt producerade gravvårdarna vid bygdens järnbruk. Bland dessa återfinns kyrkogårdens äldsta vård, det nygotiska järnstaket kring kyrkoherde Ponténs grav från 1846, belägen i sydöstra hörnet av kvarter 3. Intill det forna koret återfinns en obelisk i ljus granit över kronorättaren Henrik Klint från 1856, vilken utgör en praktvård från gravvårdsindustrins begynnelse. Från förra sekelskiftet finns



Kyrkogårdens äldsta vårdar står samlade i det sydöstra hörnet. Här finns fem gravar från tidig industriell tid, den äldsta är ett nygotiskt järnstaket från 1846 vid kyrkoherde Ponténs grav.

flera exempel på resliga vårdtyper, vanligen av svart polerad granit i form av bautasten eller obelisk, där flertalet återfinns i kvarter 3. Bland dessa köpegravar har några förlorat sina grusbäddar och ramar, vilka troligen främst bestått av häckar. Med bestämmelser om maximihöjd på vårdar började status visas i bredd istället för höjd. Bruket av grusbäddar med stenram var vanligt bland dessa och har i Järsnäs varit förekommande långt in i efterkrigstiden. Grusgravar från mellan- och efterkrigstiden är synnerligen väl representerade på kyrkogården. I kvarter 1 finns spridda rester av allmänna linjen i form av karaktäristiskt småskaliga vårdar företrädesvis från 1920-, 30- och 40-talen. Under efterkrigstiden blev vårdarna enklare i sina former samt mer och mer uniforma. En orsak var det begränsade utbudet av tillverkare, vilka ofta brukade samma kataloger. En annan orsak var tidens kollektivistiska samhällsanda. Genomgående under hela 1900-talet har granit varit närmast allenarådande som material, mot seklets slut företrädesvis röd granit medan svart präglade de första decennierna.

Bårhus

Bårhuset från 1961 är beläget i kyrkogårdens nordvästra hörn och ingrävt i dess sida. Gaveln med entrén utgörs av en ofärgad betongmur med borstad cementputs. Porten består av pardörrar med grönmålad träpanel.

Beskrivning av gravkvarter

Kvarter 1

Allmän karaktär

Kvarter 1 på kyrkogårdens nordvästra del var ursprungligen allmän linje, fast med möjlighet att även köpa gravplats. Gravarna ligger i nord-sydliga rader i en sammanhängande gräsmatta som i öster ansluter till kvarter 2. Vårdarna står generellt vända mot väster men längst i öster finns en rad gravar vända mot en numera igenlagd grusgång. Den stora mängden småskaliga vårdar bidrar alltså till karaktären. Ett visst inslag av familjegravvårdar förekommer, till skillnad från ett renodlat allmänt kvarter, men även dessa vårdar har en enklare framtoning. Här hör påkostade gravvårdar och grusgravar till undantagen.

Gravvårdstyper

Gravvårdsbeståndet präglas av lågprofilerade vårdar, dels småskaliga vårdar från 1910- till 1930-talet, dels modernistiska från 1930-talet fram till idag. De äldre vårdarna står kronologiskt och är resta över såväl ensam- som familjegravar. På 1960-talet tycks en stor omläggning ha skett eftersom många vårdar är från sent 1960-tal och tidigt 1970-tal med kronologisk uppställning. De yngsta vårdarna är insprängda i linjerna. Formspråket är övervägande enkelt och



Västra delen av kvarter 4 har en sammanhållen karaktär med flertalet efterkrigstida grusgravar.



Bårhuset ligger diskret insprängt i den nordvästra slänten.

Kvarter 1 har genomgått störst förändring med en nästan konsekvent igenläggning av grusgravar samt en viss inblandning av sentida vårdar.



Trots inslaget av sentida gravvårdar finns fortfarande ett stort antal allmänna linjenvårdar från perioden 1913–1942.



De äldre småskaliga vårdarna är av betydelse för den historiska förståelsen av kvarteret. Här återfinns vi personer från samhällets lägre sikt såsom torpare, hantverkare och soldater. Här vårdar över urmakare Olof Wendel från 1915.



svart respektive ljus granit dominerar utom bland de yngsta där röd granit är vanligt förekommande. Antalet utpräglade linjegravvårdar är idag litet, 14 stycken från 1913–42 med spridd placering. Dessa är vanligen små liggande hällar eller små resta stenar. Endast två grusgravar finns numera kvar i kvarteret. Titlar förekommer sparsamt: mjölnare, soldat, kyrkväktare, urmakare och hemmansägare.

Kulturbeskrivning och karaktär

Kvarter 1 är ett gammalt linjegravkvarter som idag har en efterkrigstida karaktär genom sina lågprofilerade vårdar i en sammanhängande gräsmatta, en vanlig syn på svenska kyrkogårdar. Linjegravskaraktären går dock alltså att urskilja på sina ställen, med småskaliga vårdar ställda i kronologisk ordning. Det kulturhistoriska värdet ligger i enskilda äldre vårdar med småskalig utformning och vårdar med titlar som avspeglar samhällets sociala skiktning under 1900-talets förra hälft.

Kvarter 2

Allmän karaktär

Kvarter 2 ligger vinklat öster och nordost om kyrkan. Terrängen sluttar åt öster och nordost med gravarna i terrasserade linjer. I båda sektionerna finns ett påtagligt inslag av grusgravar, med de mest monumentalt utformade samlade närmast kyrkans gamla kor i öster. Här återfinns gravar över personer från lokalsamhällets övre skikt, bland annat godsägare och andra med ledande positioner inom det regionala rättsväsendet (häradssdomare, kronorättare) och kommunledningen. I nordvästra änden, invid kyrkogårdsmuren, har en uppställningsplats för äldre vårdar tagna ur bruk ordnats. Denna utgör en grusad yta inhägnad av stenramar.



Ett stort inslag av monumentalgravar med konstnärligt påkostad utformning finns i kvarter 2 öster om kyrkan. Dessa bidrar både till estetiska kvaliteter och karaktären av typiskt grusgravkvarter.

Gravvårdstyper

Gravvårdsbeståndet är blandat men flertalet grusgravar är från mellan- och efterkrigstiden med stenramar och vårdar med låg profil. Inom kvarteret finns 16 grusgravar med ramar bevarade. De äldsta gravarna återfinns i den norra sektionen och är från 1900-talets första decennium. Bland dessa återfinns två småskaliga och mycket ovanliga cementtumbor från 1901 respektive 1914 med marmorplatta på gaveln. Här finns ett av kyrkogårdens två gjutjärnskors, detta med året 1910. Kvarteret domineras helt av den vid gamla korgaveln belägna Klintska släktgraven. Denna stora grav hägnas medelst stenram och var ursprungligen grusfylld, men är idag gräsbesädd. Inom graven finns tio vårdar från 1856–1979, varav märks fyra resliga granitvårdar. En av dem är rest 1902 över fabriksidkaren och riddaren Frans Gustaf Klint (grundaren till färgfabriken Klint, Bernhardt & Co) med porträttrelief i brons. En häll i röd granit med kopparringar är lagd 1947 över direktören och riddaren J A Klint, vilken var en stor donator till kyrkan. Invid Klintska graven finns en stor familjegrav från 1945 med grusbädd, tillhörig en ägare till godset Sund. En annan grusgrav av monumental karaktär från 1906, den över Sven August och Arvid Larson, har koppling till godset Sundsholm. De båda kvarteren har som allt 16 bevarade grusgravar, de flesta ligger samlade i rader. En enskild grav från 1908 (019:1) med en mindre, okantad grusbädd utgör ett numera sällsynt exempel på ett äldre gravbruk med bäddar av varierande storlek. På de äldre vårdarna finns ofta titel, de som förekommer



Uppställningsplats för äldre gravvårdar i västra delen av kvarter 2.

Den Klintska familjegraven dominerar intrycket med sina påkostade monumentala vårdar och inramning i polerade Tranåsgranit (tillkom 1947). Obeliskens i ljus granit över Henrik Klint från 1856 är bland de äldsta på kyrkogården.



Bland de påkostade vårdarna öster om kyrkan finns den över häradshövding Arvid Larsson som bidrar med hög konstnärlig kvalitet.

De båda gravkistorna i cement, med inskriptionstavlor i marmor, är ovanliga. Upphovsmannen är de gravsattas son stukatören Oskar Svensson.



är: häradshövding, fabriksidkare, riddare av Vasa- respektive Nordstjärneorden, direktör, tandläkare, byggmästare, kyrkovård och trotjänarinna. Två vårdar (023, 024) bär på referens till Svenska Missionsförbundets sångbok (Sv. Mfb.), en vittnesbörd om frikyrkligheten i socknen. De yngsta gravarna är från 1970- och 80-talen i röd granit och upptar de östligaste gravraderna. Vid kyrkogårdsmuren finns 38 borttagna äldre vårdar sparade och uppställda. Dessa härrör från 1883–1946 och är huvudsakligen i svart granit. Person- och lokalhistoriska värden finns i flera vårdar, bl.a. den över småskolelärarinnan Katarina Spjut från 1921 som enligt inskription bekostats av Jönköpings missionsförening. Titlar som förekommer bland vårdarna är hemmansägare, landstingsman och kyrkovård.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarter 2 utgör ett köpegravskvarter från tidigt 1900-tal med tämligen välbevarad karaktär genom enskilda äldre vårdar och grusgravar. Särskilt karaktärsskapande är de monumentalt utformade gravarna öster om kyrkan och i synnerhet den stora Klintska släktgraven vid kyrkans gamla korgavel, en statusfylld plats för flera generationer Stockholmsfabrikörer med rötterna i socknen. Den nu gräsbesådda gravytan torde med fördel kunna återläggas i grus och därigenom förstärka den tidiga 1900-talskaraktären på gamla kyrkogårdens östra del. Titlar som häradsdomare och hemmansägare m.m. speglar kvarterens status. Här återfinns flera gravar över personer som haft betydelse i lokalsamhället. Ett gjutjärnskors representerar järnbrukens betydelse för gravkonsten. Person- och lokalhistoriska värden finns i flera av de borttagna vårdar som samlats vid kyrkogårdsmuren.



Det väl bevarade grusgravskvarteret, kvarter 3.

Kvarter 3

Allmän karaktär

Kvarter 3 omfattar gamla kyrkogårdens sydöstra del. Terrängen sluttar svagt åt öster med gravarna i nord-sydliga terrasserade rader. Vårdarna är med undantag för de äldsta i sydöstra hörnet vända mot väster. Karaktären av grusgravskvarter med flertalet mer påkostade gravar är tydlig i detta gamla köpegravskvarter. Kyrkogårdens äldsta gravar återfinns i detta kvarter, framför allt i dess sydöstra hörn. Vid sidan av kvarter 2 har kvarteret utgjort kyrkogårdens finkvarter. Ett flertal kyrkoherdar ligger begravda här och även andra personer som haft förtroendeposter inom kommunledningen och kyrkan har valt sina vilorum i detta kvarter.



Denna grusgrav från 1908 är ovanlig då den visar på bruket av olikstora grusbäddar på kyrkogården före omläggningen 1916.



Den påkostade grusgraven över kyrkoherde Johan Magnis från 1905 är en av tre kyrkoherdegravar i kvarteret.



Vården över två barn till dåvarande disponenten vid Sunds glasbruk Lars Johan Andersson från 1890. Vården i sandsten och vit marmor är typisk för det sena 1800-talets naturromantiska vårdar.



Det nygotiska gjutjärnskorset över Margareta Pettersson vid Sunds herrgård från 1879 utgör exempel på gravårdskonst tillverkad vid något av järnbruken i trakten. Vården är även av lokalhistoriskt intresse då Makarana Pettersson verkade inom väckelserörelsen i trakten.

Gravvårdstyper

Gravvårdsbeståndet i kvarter 3 är rikt med stor variation i tid och form. De äldsta gravarna återfinns i sydöstra hörnet, varav tre är kyrkoherdegravar. Äldsta gravstenen är kyrkoherde Anders Daniel Ponténs grusgrav från 1846. Denna grav inhägnas av ett nygotiskt gjutjärnsstaket, från tiden då gjuteritekniken nyligen utvecklats. Kyrkoherde J Magnis grav är likaså en grusgrav, inhägnad av ett smidesstaket. Graven har ett storskaligt kors i polerad svart diabas från 1905, rest av församlingen. Inom gruppen finns även ett nygotiskt gjutjärnskors från 1879 över Margareta Pettersson från Sund, som under sin levnad verkade inom väckelserörelsen i bygden. En ovanlig och tidig kalkstensvård är den över Hanna Axelina Andersson, med nyklassicistiskt format krön från 1880. Ovanlig är även en naturromantisk vård från 1890 över två barn från Sund; en skulpturalt huggen trädstam i sandsten som bär en marmorplatta med fjäril i relief (en symbol för livet efter döden). Kyrkoherde N P Ekedahls grav från 1867 markeras av en stram sten från 1961. Inom kvarteret finns allt som allt 25 grusgravar, nästan alla inhägnade med stenram. Dessa gravar har dels högresta obelisker eller bautastenar från perioden 1880 till 1920, dels låga vårdar från mellan- och efterkrigstid. Bland dessa grusgravar finns i kvarterets centrala delar fyra stycken med en monumental utformning, samtliga från omkring 1920 (015, 041, 050, 052). Mest anslående av dessa är den över två meter höga bautastenen i ljus granit från 1919 över en ägare till godset Holmen. Många av grusgravarna är över personer som haft förtroendeuppdrag inom lokalsamhället. Ett flertal vårdar är över personer som varit initiativtagare till och aktiva inom frikyrkorörelsen i socknen. Även bland de efterkrigstida grusgravarna finns några med en mer påkostad framtoning. Inslaget av sentida vårdar är litet och återfinns framför allt i östligaste raderna, den yngsta från 2006. Titlar är vanligt förekommande på det äldre vårdbeståndet, de som finns är: kyrkoherde, kyrkovård, folkskollärare, poststationsföreståndare, lantbrukare, hemmansägare, lärarinna, godsägare, skräddaremästare.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarter 3 utgör ett renodlat köpegravskvarter från förra sekelskiftet, kyrkogårdens mest statusfulla där gravarna tidigare köptes för "evärderlig tid". Karaktären från tidigt 1900-tal är ovanligt väl bevarad genom det rika beståndet av grusgravar. Gravvårdsbeståndet uppvisar en stor rikedom av former och speglar gravkonstens utveckling från mitten av 1800-talet till idag. Särskilt värdefulla är gjutjärnsstaketet från 1846, kalkstens- och sandstensvårdarna från 1880 och 1890 samt ett gjutjärnskors från 1879 som representerar övergången från hantverk till industri inom gravkonsten. Karaktärsskapande inslag är de båda påkostade kyrkoherdegravarna som inhägnas av järnstaket samt de påkostade grusgravarna från början

av 1900-talet med obelisker och bautastenar. Gravar över personer som haft betydelse för styret av lokalsamhället och personer med koppling till väckelserörelsen har personhistoriskt värde. Vårdar med titlar som kyrkoherde, godsägare, kyrkovärd, folkskollärare och hemmansägare visar på kvarterets sociala sammansättning och reflekterar ett svunnet ståndssamhälle. Sammanhållna köpegravskvarter med grusbäddar är idag sparsamt företrädda i länet, varför dylika kvarter måste tillskrivas ett högt kulturhistoriskt värde.

Kvarter 4

Allmän karaktär

Kvarter 4 har en utsträckt form längs sydvästra delen av kyrkogårdsmuren. Gravarna ligger i nord-sydliga rader vända mot öster, med undantag för de båda västligaste raderna. Terrängen är helt plan. Kvarteret har en ovanligt sammanhållen karaktär med en stor andel grusgravar från mellan- och efterkrigstiden. Statusmarkörerna är inte lika frekvent förekommande som i de båda östra kvarteren, något som avspeglar klassamhällets upplösande under 1900-talet.

Gravvårdstyper

Gravvårdsbeståndet domineras till antalet av mellan- och efterkrigstidens lågprofilerade stenar, utformade som gavlar till stenramar eller i rektangulär form. Högre stående vårdar från förra sekelskiftet förekommer i den östra delen och dessa är framträdande genom sin storlek. Inom kvarteret finns 33 bevarade grusgravar med stenram (varav en återlämnad). En av dessa (från 1920) har en idag ovanlig cementram (077). I kvarterets västra ände står ett hjulkors av sandsten, i museal uppställning. Detta påträffades vid grävningsarbeten 1904 och uppsattes på platsen. Stenen har tidigare bedömts vara från 1600-talet eftersom en liknande från denna tid finns på



Bautastenen över godsägaren till Holma gård, Oscar Petersson är en av fyra monumentalt utformade gravar från omkring 1920 i kvarter 3.



Grusgraven över Erik Magnus Klint, Svenstorp från 1928 har en sammanhållen gestaltning i ljus granit, typisk för det sena 1920-talet.



Hjulkorets med sin ristning kan möjligen vara en del av en tidigmedeltida eskilstunakista. Motsvaraande hjulkors återfinns på kyrkogårdarna i Lekeryd och Barkeryd.

Lekeryds kyrkogård. Ristningar på korset har fornnordiska drag, vilket kan antyda att vården kan ha ingått i en eskilstunakista från tidig medeltid. De äldsta gravarna är från tiden för kyrkans ombyggnad, två uppresta stenvårdar med igenlagda grusbäddar. Till dessa tidiga vårdar hör även ett enkelt, tidigare vitmålat träkors från 1905, vilket numera är synnerligen sällsynt. Från tiden strax efter kyrkogårdens omläggning 1916 finns några uppresta vårdar i polerad svart granit. Bland dessa finns en intressant en liten håll från 1922 som i form och inskription anknyter till det sena 1700-talets gravkonst (076). I den mittersta sektionen finns ett flertal grusgravar från senare delen av 1920-talet med låga gavelformade vårdar och för tiden typisk sammanhållen utformning i ljus granit (032, 042, 065). Bland framför allt äldre vårdar med titel återfinns flertalet hemmansägare. Andra titlar som påträffas är byggmästare, folkskollärare, kyrkovärd och prost.



De många grusgravarna från mellan- och efterkrigstiden ger en sammanhållen karaktär.



Stentavlan vid Carl Johan Höögs grav från 1922 är typisk för 1920-talets historiserande gravvårdskonst.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarter 4 är ett sammansatt kvarter med enskilda köpegravar. I de mellersta och västra delarna är det närmast ett traditionellt köpegravskvarter från mellan- och efterkrigstiden med grusgravar och stenramar. I den östra delen är beståndet av högresta vårdar från 1900-talets början stort men här har flera grusbäddar lagts igen. Därtill har en viss, om än marginell, inblandning av sentida vårdar gjorts i den västra delen, något som påverkar karaktären. Vårdbeståndet är varierat med såväl låga som högresta stenar. Ett hjulkors i sandsten är sannolikt från tidig medeltid och utgör i så fall en fornlämning. Ett träkors är det enda som överlevt av en tidigare vanlig gravvårdstyp. Det kulturhistoriska värdet är knutet till karaktärsskapande företeelser som grus och stenramar samt enskilda äldre vårdar och vårdar med titel.



Utvidningen i öster från 1990 typisk med sina gräs-kvarter och enkla homogena gravrader.

Nya kyrkogården eller kvarter 5

Allmän karaktär

Kvarter 5 utgör den nya kyrkogården, invigd 1990. Det är en rektangulär, plan gräsyta som endast tagits i anspråk med en och en halv gravlinje i sin västra del.

Gravvårdstyper

Gravvårdarna från 1980–2005 är övervägande enhetliga med låg profil och rektangulära former. Vanligaste materialet är röd granit. Den yngsta stenen sticker ut genom sina mer naturliga former och uttrycker vår tids nya betoning av individen. Titlar används ej på vårdarna.

Kulturhistorisk bedömning och karaktär

Kvarter 5 är ett ännu föga utnyttjat modernt kvarter med låga vårdar i sammanhängande gräsmatta. Den efterkrigstida karaktären är vanligt förekommande på svenska kyrkogårdar och speglar såväl kyrkogårdsskötselns mekanisering som folkhemmets kollektivistiska ideal.



Minneslunden från 2010 ligger i det nordöstra hörnet.

Kulturhistorisk bedömning av kyrkogården i dess helhet

Järsnäs kyrkogård har liksom kyrkan medeltida ursprung. Kyrkogården ingår i en sammanhållen kyrkomiljö, där förvisso de enskilda byggnaderna i hög grad förändrats i sen tid. Kyrkogården består av en äldre och en yngre del. Den äldre delen fick sin nuvarande utsträckning 1890 och utgörs av en markant kulle, kringgårdad med stödmurar. Dessa i kombination med ingångarnas smidesgrindar, trädkransens gamla lönnar och de sammanbindande grusgångarna ger bilden av en traditionell landsbygdskyrkogård. Vid gamla kyrkogårdens östra sida är en lägre liggande utvidgning från 1990.

Mitt på gamla kyrkogården har kyrkan ett krönläge med gravkvarteren på de delvis terrasserade slänterna runt om. Häckar längs grusgångarna fyller ett rumsskapande syfte och har hävd sedan 1920-talet. Kvarteren öster och söder om kyrkan är utpräglade köpegravskvarter från förra sekelskiftet. Intrycket präglas av familjegravar med grusbädd, stenram och rikt varierade gravvårdar. Särskilt sammanhållen är karaktären i det sydöstra kvarteret (1) där bl.a. två kyrkoherdegravar med järnstaket finns. Karaktärsskapande är även den stora Klintska släktgraven vid kyrkans östgavel, vars yta idag dock är gräsbesädd. Grusgravarna och deras vidmakthållande är av central betydelse för kyrkogårdens kulturhistoriska värde eftersom dylika ofta bortrationaliserats från länets kyrkogårdar under efterkrigstiden. Det nordvästra kvarteret (4) är gamla allmänna linjen som idag bär en efterkrigstida prägel med låga vårdar i sammanhängande gräsmatta, en vanlig syn på svenska kyrkogårdar som vittnar om kyrkogårdsidealets förändring mot lättskötta ytor och kollektiv anda. Denna karaktär gäller även för den ännu föga utnyttjade nya kyrkogården (5).

Kyrkogårdens kulturhistoriska värden är kopplade till de sammanhållna köpegravskvarteren på gamla kyrkogården och till enskilda äldre vårdar. Kyrkogårdens äldsta vård är ett hjulkors av sandsten, troligen från tidig medeltid. En nyklassicistisk kalkstensvård vittnar om lokalt gravkonsthantverk före industrialismens genombrott. Förra sekelskiftets högresta stenar bidrar starkt till gravkvarterens profil och ger historiskt djup, en del har höga konstnärliga värden. Person- och lokalhistoriska värden finns inte bara i gravkvarteren utan även i de borttagna äldre vårdar som förtjänstfullt sparats i kyrkogårdens norra hörn.

Kyrkogårdar rymmer information om personer, gårdsnamn och försvunna yrken. Vårdar med titel ger en bild av socknens sociala sammansättning i gången tid, liksom av Järsnäs som administrativt centrum. På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar och gravrätter ändras. Det är dock viktigt att man i den långsiktiga förvaltningen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och att gravvårdar från olika tider finns representerade.

Att tänka på i förvaltning av kyrkogården:

- Murar, nivåskillnader, smidesgrindar, grindstolpar, grusgångar, häckar och äldre lövträd är väsentliga delar av kyrkogårdens gestaltning. I synnerhet kanthäckarna kring kvarteren är typiska och börjar bli sällsynta.
- Intakta grusgravar utgör en betydande del i kyrkogårdens karaktär. Grusgravar med höga värden i gestaltningen bör bevaras oförändrade. Även för övriga grusgravar bör igenläggning av grusbäddar och inhägnader undvikas och gravarna om möjligt upplåtas på nytt. Grusbäddarna vid Klintska familjegraven och kyrkoherde Ponténs grav bör återställas.
- Vårdar äldre än 1960 enligt urvalet i listan bör bevaras på plats. Vårdar äldre än 1850, gjutjärnskors och träkors som tagits ur bruk skall finnas med på kyrkans inventarieförteckning.

Administrativa uppgifter

Jönköpings läns museums dnr:..... 188/2020
Beställare:..... Lekeryds församling
Inventering och rapportansvarig:..... Margareta Olsson
Rapportgranskning:..... Anders Franzén
Län:..... Jönköpings län
Kommun:..... Jönköpings kommun
Socken:..... Järsnäs socken
Fastighetsbeteckning:..... Järsnäs kyrkogården 1:1

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Antikvarisk-topografiska arkivet, Stockholm (ATA)

Handlingar rörande Järsnäs kyrkogård

Jönköpings läns museum (JLM)

Handlingar rörande Järsnäs kyrkogård

Landsarkivet i Vadstena (VLA)

Järsnäs kyrkoarkiv: RI kartor, RII ritningar (karta över kyrkogården och fattighustomten 1890, karta över kyrkogården 1916, gravkarta 1967, ritning till bårhus 1961))

Riksantikvarieämbetet, Stockholm (RAÄ)

Fornminnesregistret, FMIS, Forsök: <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>.

Kartmaterial

Lantmäterimyndigheterna (LMA): Järsnäs socken, Järsnäs. Akt 06-JÄN-09. Storskifte 1700.

Lantmäterimyndigheterna (LMA): Järsnäs socken, Järsnäs. Akt 06-JÄN-382. Avsöndring 1893.

Tryckta källor och litteratur

Gullbrandsson, Robin. 2008. *Järsnäs kyrkogård, Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning. Järsnäs socken i Jönköpings kommun. Jönköpings län, Växjö stift*. Jönköpings läns museum, Byggnadsvårdsrapport 2008:45.

Jönköpings län i porträtt och bild. 1941. Halmstad.

Järsnäs hembygdsförening. *Järsnäs förr i tiden*. 2011.

Järsnäs sockenbok. Huskvarna 2007.

Jönköpings kommun. Landsbygden. Kulturhistorisk utredning. Jönköpings läns museum 1988.

Rogberg, Samuel. Historisk beskrifning om Småland. Karlskrona 1770.

Sverige. Geografisk beskrivning. Del IV. Stockholm 1931.

Sveriges bebyggelse. Landsbygden. Jönköpings län III. Uddevalla 1956.

Kriterier vid kulturhistorisk bedömning

Vid den kulturhistoriska bedömningen av gravanläggningarna på en begravningsplats utgår man från ett antal kriterier. Målet är att urvalet av de utvärderade gravarna skall spegla gravkulturen i vid bemärkelse inom en begravningsplats, men i förlängningen också inom ett vidare område.

Utformningen av en gravanläggning har stor betydelse vid bedömningen av det kulturhistoriska värdet. Vårdar som är påkostade, hantverksmässigt utförda, estetiskt framstående, särskilt anspråkslösa eller anknyter till en lokal tradition är ofta särskilt intressanta. Gjutna gravkors i bruksbygder är exempel på en sådan lokal tradition. Urvalet bör också spegla de breda folklagrens gravskick. Om det finns sammanhållna gravkvarter med gravar som ingår i allmänna linjen eller påkostade köpegravar kan dessa olika typer av områden vara viktiga att bevara.

Gravanläggningar som har inskrifter som anger titel och hemvist för de begrävda berättar mer om gravplatsen än om dessa uppgifter saknas. Med ledning av texten kan man även få veta mer om den demografiska sammansättningen och vilka näringar som präglar trakten. Ibland finns också citat eller referenser med anknytning till Bibeln, psalmboken eller en sångbok inom väckelserörelsen. Ju fler uppgifter som står angivna desto större samhällshistoriskt värde har ofta gravvården.

Ibland är gravvårdar resta över betydelsefulla personer eller personer som haft en tydlig anknytning till församlingsarbetet, exempelvis präster, klockare, kyrkvårdar och skollärare. Detta kan förstärka det kulturhistoriska värdet på en gravvård.

Industriellt framställda gravstenar bär ibland någon form av märkning från tillverkaren. Att veta varifrån stenen kommer och vem som tillverkat den höjer gärna det kulturhistoriska värdet.

Efterkrigstidens gravskick kan upplevas enahanda och likformigt. Det finns dessutom en väldigt stor mängd gravvårdar av likande typer på länets kyrkogårdar. Det är inte rimligt att bevara dessa i lika hög grad som äldre gravvårdar, men det är ändå angeläget att ett urval av dessa bevaras i synnerhet då de ingår i kyrkogårdar med en sammanhållen gestaltning av hög kvalitet. Förutom själva gravstenen så består många gravplatser av även gravramar, häckar, staket, växtlighet osv. Vålhallna grusgravar där grusbäddar och hägnad inte tagits bort börjar bli allt mer ovanliga och det finns ofta särskild anledning att bevara dessa.

Klassificering

De gravvårdar som bedömts ha ett kulturhistoriskt värde har klassificerats i två olika klasser, klass 1 respektive klass 2.

Klass 1

Avser gravplatser med mycket högt kulturhistoriskt värde. Det innebär att gravvårdarna i sig själv genom sin utformning och historia är omistlig för kyrkogården och för socknens historia. Dessa bör bevaras på plats när gravrätten upphör och utan förändringar.

Klass 2

Avser gravplatser med högt kulturhistoriskt värde med hänsyn till kulturmiljön på begravningsplatsen, för ett kvarter eller en specifik tidsepok. De skapar en karaktär som utgör en viktig del av kyrkogårdens historia. Dessa bör bevaras på plats och utan förändring, men det kan vara möjligt att återanvända en vård för att bibehålla en karaktär på en del av kyrkogården, eller att i undantagsfall flytta vårderna om det är personhistoria eller titel som är det intressanta.



Urval kulturhistoriskt värdefulla gravar

Kvarter 1

Gravnr.	Beskrivning/år	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
029:1-2	Småskalig vård i svart granit med vinkelbrutet krön. 1939.	J.A KARLSSONS BJÖRKSÄTER FAMILJEGRÄV JOH. 11:25	Klass 1. Tidstypisk vård vid familjegrav (inom allmänt gravkvarter där även familjegravar upplåtits).	
032:1-2	Modernistisk grusgrav med stenram och vård i svart granit.	Axel Wilhelm Hööglund *1856 +1936 Anna Sofia Hööglund *1855 +1939	Klass 2. Tidstypisk grusgrav.	
037:1-2	Småskalig vård i svart polerad granit med vinkelbrutet krön och festong. 1936.	GUSTAF A. JOHANSSON FAMILJEGRÄV Renstorp	Klass 1. Tidstypisk vård vid familjegrav (inom allmänt gravkvarter där även familjegravar upplåtits).	
038:1-2	Vård av svart polerad granit med volutformat krön, kors i bladmedaljong. 1936.	P. M. ANDERSSON *1858 +1936 HANS MAKÅ ANNA SOFIA *1854+1936 FR. GRIMMERYD SV. PS.660	Klass 2. Tidstypisk vård vid familjegrav (inom allmänt gravkvarter där även familjegravar upplåtits).	
0:53:1-2	Stickbågig vård i grovhuggen ljusröd granit med finhuggen inskriptionstavla och svartmålad text. 1935.	GUSTAF FRI *1839 +1938 CHARLOTTA FRI *1846 +1935 Upp 14:13	Klass 2. Tidstypisk vård över person av lokalhistorisk betydelse. Gustaf Fri var korpral och den sista indelte soldaten i Pinnebo soldattorp.	

054:1	Vård i finhuggen svart granit med vinkelbrutet krön. 1935.	ANNA SOFIA ERIKSSON FRIDSLUND *1849 +1935 MATT 24:35	Klass 1. Tidstypisk allmänna linjenvård.	
056:1	Liggare i svart granit. 1934.	ROLAND JOHANSSON *1915 +1934 KRISTUS ÄR UPPSTÅNDELSEN	Klass 1. Tidstypisk allmänna linjenvård.	
060:1	Rektangulär vård i svart polerad granit med stiliserade bladrankor. 1932. Nedvält.	Mjölaren Alfred Johansson Familjegrav Nyhagen Ps. 23	Klass 1. Tidstypisk vård vid familjegrav med titel. Vård bör åter resas.	
063:1	Småskalig vård i svart granit med polerad garvsten och stiliserade påskliljor. 1929.	Hustrun Emma Jonasson Sund *1862 +1929	Klass 1. Tidstypisk vård vid familjegrav (inom allmänt gravkvarter där även familjegravar upplåtits).	
074:1-2	Vård i polerad ljusröd granit med vinkelbrutet krön och oljelampsmotiv. Förgylld text. 1932.	HENNING JOHANSSON Dala FAMILJEGRAV Joh 11:25	Klass 2. Tidstypisk vård vid familjegrav (inom allmänt gravkvarter där även familjegravar upplåtits).	

075:1-3	Rektangulär vård i svart polerad granit med stiliserade bladrankor. 1932.	F.d Soldaten C. G. Sundahl *1858 +1954 Hans Maka Anna Karolina *1855 +1932 Dalskog	Klass 1. Tidstypisk vård vid familjegrav (inom allmänt gravkvarter där även familjegravar upplåtits).	
083:1	Liggare i polerad svart granit.	ANNA GUSTAFSSON 1900-1921 HEMMINGSTORP	Klass 1. Tidstypisk allmänna linjenvård.	
100:1-2	Småskalig vård i polerad svart granit med vinkelbrutet krön. 1927.	Familjen Andersson Forserum Ps. 15:7	Klass 1. Tidstypisk allmänna linjenvård.	
102:1-2	Vård i polerad ljusröd granit med vinkelbrutet krön och oljelampsmotiv. Förgylld text. Rabatt med funkia. 1928.	J. MÅNSSON Fr. st Julsång 1839-1920 Hans Maka EDLA 1849 – 1928	Klass 2. Tidstypisk vård vid familjegrav (inom allmänt gravkvarter där även familjegravar upplåtits).	
107:1-2	Vård i finhuggen svart granit med vinkelbrutet krön. 1918.	J.A. JOHANSSON SIGNESBO *1854 +1918 HANS MAKÅ KRISTINA *1856 + 1939 PILGRIM LYFT DIN BLICK MOT HÖJDEN	Klass 1. Tidstypisk allmänna linjenvård.	

113:1	Liggare i svart finhuggen granit.	Urmakaren OLOF WENDEL *1834 +1915 NORRBY	Klass 1. Tidstypisk allmänna linjenvård med titel.	
117:1-2	Upprest vård i polerad svart granit med vinkelbrutet krön. 1915.	Hemmansägaren MAGNUS PETTERSSON Mårtensdrätt *1833 +1915 Hans Maka KAROLINA KRISTINA Född AHLSTRAND *1840 +1933 Joh1:25	Klass 1. Tidstypisk vård vid familjegrav (inom allmänt gravkvarter där även familjegravar upplåtits). Titel.	
137:1	Rundbågig vård i finhuggen och polerad svart granit med lilja och textband med inskriptionen "Hvila i frid". 1913.	CHARLOTTA ANDERSSON 1828 -1913 Signesbo FÖRSAMLINGEN VÅRDAR GRAVEN	Klass 1. Tidstypisk vård vid enskild grav, bland de äldsta i kvarteret.	
145:1-2	Grusgrav med stenram i grovhuggen svart granit. Modernistisk vård i svart granit med stiliserad dekor. 1947.	Gustav Danielsson Familjegrav Ryd	Klass 2. Tidstypisk grusgrav.	

Kvarter 2

Gravnr.	Beskrivning/år	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
001:1-2	Funktionalistisk vård i finhuggen och polerad svart granit med stiliserade blomrankor. Signatur som inskription. Rabatt i ljus granit med funkior och akleja.	Carl Råsberg FAMILJEGRAV Liggare CARL *1878 +1928 ESTER *1882 +1974 WILLIAM *1912 +1980	Klass 2. Tidstypisk vård.	
003:1-2	Funktionalistisk vård i finhuggen svart granit med stiliserad polerad dekor. Numera igenlagd grusgrav.	BYGGMÄSTARE C. A RÅSBERG *1850 +1910 HANS MAKÅ KRISTINA *1854 +1923	Klass 2. Tidstypisk vård med titel.	
004:1-2	Återlämnad grusgrav med stenram.		Klass 2.	
005:1-2	Efterkrigstida grusgrav med stenram och vård i finhuggen svart granit. Vård med gryningsmotiv. 1957.	FRIDOLF ROSÉN *1878 +1963 HELGA ROSÉN *1877 + 1957 GRANSEFALL JOH. 3:16	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav.	
006:1	Gjutjärnskors med genombruten dekor i formen av en oljelampa och blomsterrankor. Står på profilerad bas och sockel av ljus granit. Utanpåliggande svängd inskriptionsbricka i gjutjärn. 1910.	HÄR VILAR HUSTRUN LOVISA KARLSSON FÖDD JOHANNESDOTTER FR. SVENSTORP ÖFVERGÅRD *1836 +1910 SV PSAMLBOKEN 487 V. 7	Klass 1. Tidigt industriellt gjutjärnskors. Bör rengöras från påväxt av mossor och alger.	

010:1-5	Monumental grusgrav med ram och bred vård i polerad svart diabas. Vård i modernistisk stil med dekorbård och förgylld inskription. Rabatt. Två liggare i polerad svart diabas. 1945.	A.J. Gustafsson Sunds gård Familjegrav Liggare: A.J. GUSTAFSSON *1877 + 1962 HANS MAKÅ EDLA *1876 + 1945 Liggare: HELMER GUSTAFSSON *1906 + 1970 INGRID GUSTAFSSON *1907 + 1977	Klass 1. Karaktärsskapande grusgrav med framträdande placering. Grav över person av lokalhistorisk betydelse. A J Gustafsson var ägare till Sunds herrgård, nämndeman och ledamot i kommunalfullmäktige.	
011:1-20	Monumental grusgrav med stenram av polerad Tranåsgranit. Grusbädd igensådd. Stor gravhäll i polerad Tranåsgranit med hörnringar och inskription i koppar, profilerad kant. 1947. Fem stycken liggare i polerad Tranåsgranit med inskription i koppar över barnen till J A Klint. Nyklassicistisk vård i polerad svart diabas med förgylld inskription på basen. Infälld porträttmedaljong i brons. 1902. Obelisk i finhuggen och krysshamrad ljus granit, förgylld inskription. 1856. Nyklassicistisk vård i polerad svart diabas med tempelgavelkrön och graverat motiv i form av nygotiskt kors och eklövskrans. 1908. Vård i historiserande stil i finhuggen svart granit med rikt utformat polerat krön med hjulkorsmotiv. 1921. Enligt flygfotot från 1947 hade gravarna individuella stenramar och ett gjutjärnsstaket längs östra sträckningen.	Stora hällen: JOHN ALBIN KLINT DIREKTÖR R.W.O. R.N.O. * JÄRSNÄS 1876 + STOCKHOLM 1947 HANS MAKÅ MINNIE FÖDD KLINT U.S.A. 1878 + STOCKHOLM 1967 Andra vårderna från norr: FRANS GUSTAF KLINT FABRIKSIDKARE R.W.O. * JÄRSNÄS *1835 + STOCKHOLM 1902 Tredje vårderna från norr: HENRIK KLINT *1804 + 1856 ANNA SOFIA KLINT *1807 + 1894 Fjärde vårderna från norr: HÄRADSOMÄREN KARL AUGUST KLINT SVENSTORP *1832 + 1908 HANS MAKÅ CHARLOTTA KLINT *1939 + 1912 Femte vårderna från norr: AXEL KLINT DALA FAMILJEGRAV Upp. 14:13	Klass 1. Karaktärsskapande grusgrav med påkostad konstnärlig utformning och med framträdande placering. Grav över en rad personer av lokal- och rikshistorisk betydelse. John A. Klint var direktör för färgfirman Klint, Bernhardt & Co, Stockholm. Frans G. Klint var grundare till samma färgfirma och ledamot av Stockholms stadsfullmäktige. Henrik Klint var kronorättare, Karl August Klint var häradsdomare. Axel Klint var fjärdingsman. Grusbädden bör återställas.	

012:1-2	Grusgrav med stenram i grovhuggen Tranåsgranit. Vinkelbruten vård i samma material men med polerad framsida. 1957.	KARL JOHNSSON *1871 +1972 Svenstorp Hans maka HANNA *1872 +1957	Klass 2. Karaktärsskapande grusgrav.	
013:1-3	Efterkrigstida grusgrav med stenram och vård och i finhuggen och polerad svart granit. Liggare i polerad svart granit. 1948.	Werner Johanssons Familjegrav Gyeberg Liggare: Werner *1901 +1990 Margareta *1904 +1948- Ester *1901 +1997	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen.	
013:4	Grusgrav med stenram gemensam med grav 013:1-3 med enskild vård i 1920-talsklassicistisk stil. Vård i svart granit med volutformat krön, motiv i form av palmblad och kräkla i relief. Rabatt med boxbom.	Tandläkaren Stina Johansson Gyeberg	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen.	
019:1	Stenblocksformad vård i svart granit med polerad framsida. Mindre grusbädd omgiven av kantjärn. 1908.	August Andersson Fr. Elmhult *1844 +1908	Klass 1. Tidig grusgrav med ovanlig grusbädd och tidstypisk vård.	

022:1-2	Efterkrigstida grusgrav med stenram och vård i finhuggen svart granit. Vård med polerad dekor. 1964.	KARL OSKAR KLINT *1919 +1964 ASTRID KLINT *1909 +1993 RYD	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav.	
023:1-2	Mellankrigstida grusgrav med stenram och vård i finhuggen ljus granit. Vård med polerad dekor av blomrankor och kors. 1934.	JONAS CARLSSON *1847 + 1939 HANS HUSTRU KRISTINA *1857 +1934 SV MFS 328	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav. Vård med referens till frikyrkorörelsen.	
024:1-2	Efterkrigstida grusgrav med stenram och vård i finhuggen svart granit. 1946.	KONRAD NILSSON *1890 +1969 SIGNE NILSSON *1896 +1946 BROHOLM HULT SV. MFB. 421.	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav. Vård med referens till frikyrkorörelsen.	
026:1-2	Modernistisk grusgrav med stenram och vård i ljus granit. Vård med förgylld text. 1970	GUNNAR OLOFSSON *1922 +2003 GUN-BRITT OLOFSSON *1933 +1970 Klass 2.	Klass 2. Sentida grusgrav med hög kvalitet i utformningen.	

036:1	Grusgrav med stenram och vård i grov- och finhuggen ljus granit. Upprest vård med vinkelbrutet krön och kors och krona huggna i relief. Igensådd grusbädd. 1904.	O. J. ABRAHAMSSON SIGNESBO	Klass 1. Tidig grusgrav med hög kvalitet i utformningen. Grusbädd kan med fördel återställas.	
042:1-2	Modernistisk grusgrav med stenram och vård i polerad grå granit. Vård med inskription i koppar. Rabatt med vitt grus.	LARS ERIK LARSSON *1915 +1960 INGEGERD LARSSON *1918 +1973 SUNDSHOLM	Klass 2. Sentida grusgrav.	
043:1-3	Monumental grusgrav med stenram i finhuggen svart diabas med hörnpolare och rabatt. Fylld med vitt grus. Två vårdar. Ena utgör en bautasten i grå granit med polerad framsida. Andra vårdar i formen av en gravurna på postament i svart finhuggen och polerad diabas. Postament med tempelgavel och meanderbård. Inskription förgylld.	<i>Bautastenen:</i> Lantbrukaren SVEN AUGUST LARSON Sundsholm *1848 +1906 Hustrun AUGUSTA LARSSON *1851 +1831 <i>Urnan på postament:</i> Häradsdomaren SVEN ARVID LARSSON *1879 +1957 FAMILJEGRAV Sundsholm	Klass 1. Karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen. Grav över person av lokalhistorisk betydelse. Arvid Larsson, Sundsholm var ordförande i kommunal- fullmäktige m m.	
044: 1-3	Grusgrav med stenram och vård i finhuggen och polerad svart granit. Vård i nyklassicism och funktionalism. Rabatt med buxbom. 1932. Sekundärsten.	F. D. HÄRADSOMAREN A.J. JOHANSSON GYEBERG *1858 +1942 HANS MAKÅ CLARA *1859 +1932 DOTTERN ELSA *1989 +1939	Klass 1. Karaktärsskapande grusgrav över person av lokalhistorisk betydelse. A. J. Johansson var häradsdomare och ledamot i kommunal- fullmäktige.	

045:1-2	Gavelvård till igenlagd grusgrav i svart granit med volutkrön dekorerat med mussla.	KARL SÖDERBERGS FAMILJEGRÄV GRANSBO Klass 2.	Klass 1. Tidstypisk vård till igenlagd grusgrav. Vård över person av lokalhistorisk betydelse. Karl Söderberg var smedmästare och ledamot i kommunal-fullmäktige.	
077:1	Modernistisk vård i finhuggen ljus granit	TROTJÄNARINNAN Anna Pettersson *1878 +1971 FRÖVIK	Klass 2 Sentida vård med titel.	
078:1-2	Bred gavelvård i finhuggen ljus granit med svängt krön. Numera igenlagd grusgrav. 1928.	KYRKOVÄRDEN J.A.CARLSSON FRÖVIK 1863-1928 HANS MAKAS MATHILDA 1862-1940 SV.PS.477.	Klass 1. Tidstypisk vård till igenlagd grusgrav. Titel med koppling till församlingen.	
079:1-2	Efterkrigstida grusgrav i svart polerad granit. Bred gavelvård med tempelgavel. Rabatt och bädd med vit singel.	STURE ANDERSSON *1898 +1957 ASTRID ANDERSSON *1900 + 1961 FRÖVIK	Klass 1. Tidstypisk grusgrav med hög kvalitet i utformningen. Grav över person av lokalhistorisk betydelse. Sture Andersson, Frövik var bl a ledamot av kyrkorådet.	
084:1-2	Vård i svart granit med rundat krön. Polerad framsida med stiliserad dekor. 1938.	Anders Liljegren *1879 +1961 Karla Liljegren *1888 +1938 Dala	Klass 2. Tidstypisk vård.	

084:3-4	Vård i svart granit med rundat krön. Polerad framsida med stiliserad dekor. 1934.	ALFRED LILJEGREN FR. DALA *1847 +1934 HANS MAKÅ EMMA *1856 +1900 SOVI RO	Klass 2. Tidstypisk vård.	
085:1	Vård i svart granit med rundat krön. Polerad framsida med stiliserad dekor. 1943.	KARL LILJEGREN *1856 +1943 DALA	Klass 2. Tidstypisk vård.	
087:1-2	Två vårdar med ovanlig tumbaform gjutna i cement. Lock med svängd profil. Inskriptionsplattor av marmor i främre gaveln. Vårdar gjutna av de gravsattas son, stuckatören Oskar Svensson.	Vänstra vården: JOHANNES SVENSSON *1822 +1901 Högra vården; CHARLOTTA SVENSSON *1840 +1914	Klass 1. Ovanligt utformade vårdar från tidig industriell tid Tidtypiskt men ovanligt material (cement och vit marmor). Bör rengöras från påväxt av mossor.	

Kvarter 3

Gravnr.	Beskrivning/år	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
005:1	Modernistisk vård i svart delvis polerad granit, stickbågigt krön och symmetriska blomrankor. 1940.	Kyrkovärden Karl Emil Svensson *1875 +1940 Fr. Fallnäs	Klass 2. Tidstypisk vård. Titel med koppling till församlingen.	
005:2/ 006:1	Vård i historiserande stil i finhuggen och polerad svart granit. Motiv med nygotiskt kors. Numera igenlagd grusgrav. 1922.	Änkan HELENA SVENSSON *1834 + 1922 Sonen Folkskolläraren A. G. SVENSSON *1865 +1907 KRISTINA SVENSSON *1859 +1931 Fallnäs	Klass 2. Tidstypisk vård med framträdande läge. Titel.	
008:1-2	Efterkrigstida grusgrav med stenram och gavelvård i finhuggen och polerad ljus granit. Rabatt. Sekundärsten.	AXEL EKBERG *1878 + 1971 ESTER EKBERG *1880 +1943 PENSTORP	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav.	
009:1-2	Efterkrigstida grusgrav med stenram och vård i finhuggen och polerad svart granit. Vård med tempelgavel. Rabatt. Sekundärsten.	KARL KARLSSON *1879 + 1967 AUGUSTA KARLSSON *1883 +1957 DALA	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav.	

010:1-2	Nationalromantisk vård, stenblock i Tranåsgranit med polerad framsida. Förgylld inskription.	Poststationsföreståndaren CARL VIKTORINUS GUSTAFSSON *1851 + 1930 EMMA SOFIA GUSTAFSSON *1855 +1905 Fr. Sonatorp	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med framträdande placering och titel.	
011:1-2	Efterkrigstida grusgrav med stenram och vård i svart finhuggen och polerad granit. Rabatt.	KARL JOHANSSON *1891 +1954 ANNA JOHANSSON *1887 +1941 FRÖVIK SALIGA ÄRO DE RENHJÄRTADE TYDE SKOLA SE GUD	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav.	
013:1-2	Efterkrigstida grusgrav med stenram och vård i svart granit. Vård med gryningsmotiv.	DAVID KARLSSONS FAMILJEGRÄV SONATORP	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav. Vård nedvält.	
014:1-4	Grusgrav med stenram i grovhuggen ljus granit och rektangulär vård i finhuggen och polerad svart granit.	P. J. STÅHLS FAMILJEGRÄV SVENSTORP JOH 6:47	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav. Personer med lokalhistorisk anknytning. Per Johan Ståhl var korpral i Svenstorp, Hanna Ståhl var lärarinna i Svenstorp och Ryd.	

015:1-2	Grusgrav med stenram och obeliskformad vård i polerad och finhuggen svart granit. Vård med förgylld inskription. Rabatt. 1921.	Lantbrukaren K. J. FLISBERG *1877 +1921 Hans maka AGDA *1872 +1923 Järsnäs Norrg.	Klass 1. Karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen.	
017:1-2	Gavelvård till igenlagd grusgrav. Vård i finhuggen och polerad svart granit med volutformat krön med musseldecor. 1938. Rabatt. Sekundärsten.	CARL-ANDERS ANDERSSON *1858 + 1952 AMANDA ANDERSSON *1867 +1938 BODANÄS	Klass 2. Tidstypisk vård vid igenlagd grusgrav.	
018:1-2	Efterkrigstida grusgrav med stenram och vård i finhuggen svart granit. 1955. Modernistisk vård med bedjande figur i koppar.	JOEL ANDERSSON *1884 +1955 HANS MAKAS LYDIA *1888 +1957 BRUNSVIK	Klass 1. Karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformning- en. Grav över person av lokalhistorisk betydelse. Joel Andersson var ordf. i kommunnämnden, vice ordf. i skolstyrelsen och led. av kommunal- fullmäktige.	
020:1-2	Efterkrigstida grusgrav med stenram och modernistisk vård i ljus granit. Vård med tempelgavelform med kors- och gryningsmotiv. 1947. Bøxbom.	EDVARD BJÖRKMAN FAMILJEGRAV FAR 1871-1947 MOR 1869-1960 HEMMINGSTORP	Klass 1. Karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen.	

021:1-3	Grusgrav med vinkelbruten vård i finhuggen och polerad svart granit. Stilisierade motiv vid krön och bas med kors omgivet av blom- och bladrankor. Ram i finhuggen ljus granit. Julros.	Hemmansägaren KARL BJÖRKMAN *1821 +1890 hans maka BRITTA LISA ANDERSDOTTER *1825 +1912 Hemmingstorps n-g-	Klass 1. Karaktärsskapande grusgrav. Vård med titel.	
022:1-2	Monumentalt utformad modernistisk grusgrav med bred gavelvård och stenram i finhuggen ljus granit. Inskription i relief. Rabatter vid sidorna med rosor.	BERNHARD MAGNUSSON FAMILJEGRÄV BERNHARD *1907 +1984 JULIA *1905 +2001 ANN-KRISTINE *1941 +1956	Klass 1. Karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utförningen och framträdande placering. Grav över person av lokalhistorisk betydelse. Bernhard Magnusson var folkskollärare vid Ryds skola och led. av skolstyrelsen m m.	
026:1-2	Sentida vård i polerad röd granit med inskription i koppar.	BJÖRKMAN JOHN *1902 +1978 THEA *1905 +1980 HEMMINGSTORP	Klass 1. Sentida vård över person av lokalhistorisk betydelse. K. John E. Björkman var led. av kommunal- fullmäktige m m.	
27:1-2	Vård i historiserande stil och i finhuggen svart granit, polerad dekor med nygotiskt kors, duva och olivkvist. 1908. Rundbågigt krön.	Hemmansägaren C.A. CARLSSON Björkudden 1846-1908 Hustrun LOVISA CARLSSON 1847-1935 Dan. 12:3.	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård. Grav över personer med koppling till frikyrkorörelsen i bygden. Carl August Carlsson var väckelsepredikant och anordnade tillsammans med frun Lovisa frikyrkliga sammankomster.	

28:1-2	Mellankrigstida grusgrav med stenram och modernistisk vård i finhuggen och polerad tranåsgranit. Vård med tempelgavelform och förgylld text. Rabatt med vindelväxt.	SIMON KARLSSON *1889 +1947 ELLEN KARLSSON *1887 +1939 KONRAD *1924 +1999 BJÖRKUDDEN	Klass 1. Karatärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen.	
29:1-2	Grusgrav utan ram med vård i historiserande stil. Vård i finhuggen och polerad svart granit med förgylld text. Sekundärt vänd 1986.	Anders Gustaf Andersson Brunsvik *1847 +1907 Hans maka Johanna *1857 +1929 Luk. 11:28	Klass 2. Karaktärsskapande grusgrav med återanvänd vård.	
30:1-2	Mellankrigstida grusgrav med stenram och vård i finhuggen ljus granit. Modernistisk vård med tempelgavel och gryningsmotiv. Rundat krön på stenram. 1935. Rabatt. Sekundärsten.	A J Carlsson RENTORP FAMILJEGRÄV	Klass 1. Karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen.	
32:1-2	Småskalig liggare i finhuggen röd granit med text i relief.	EMMY M. WENDEL f. MONTELIN *1855 +1941 LÄRARINNAN BIRGITTA WENDEL *1899 +1971 NORRBY	Klass 1. Tidstypisk vård över person med lokalhistorisk betydelse. Birgitta Wendel var lärarinna i Järnsås och Ryd 1919–1947.	

038:1-3	Monumental grusgrav med järnstaket och korsformad vård i finhuggen och polerad svart diabas med förgylld text. Staketet i sirligt utformat smide mellan smäckra spjutformade stolpar i gjutjärn. Staket på sockel av finhuggen ljus granit. 1905.	Kyrkoherden I Jersnäs och Forserum JOHAN MAGNI *1821 +1905 Fru EVA KRISTINA MAGNI *1827 +1898 Fil. 1:21 Församlingen reste vård	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen, järnstaket. Minnesvård över kyrkoherde Johan Magni tillika grundare av Järsnäs västra missionsförening.	
039:1-2	Sentida grusgrav med stenram och vård i polerad röd granit. Rabatt.	Gustaf Andersson 1900-1970 Hildur Andersson 1903-1993 Renstorp	Klass 1. Sentida grusgrav över person av lokalhistorisk betydelse. Gustaf Andersson led. av kommunal-fullmäktige, ordf. i kyrkostyrelsen m m.	
040:1-3	Upprest vård med pyramidformat krön i polerad svart granit. lgenlagd grusgrav. 1885. Nedvält.	Här vilar Hemmansägren SVEN JOHANNESSON Fr. Kulebo *1828 +1885 Hustrun STINA LOVISA *1831 +1912 Sonen GUSTAF ADOLF *1865 +1882 Upp. 14:13	Klass 1. Tidstypisk vård från tidig industriell tid. Vården bör återresas.	
041:1-4	Storskalig grusgrav med stenram och vård i finhuggen och polerad svart granit. Vård upprest med pyramidformat krön. Grovt naturgrus. 1920.	GUSTAF SVENSSON Renstorp FAMILJEGRÄV Bergavd för evigt	Klass 1. Karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen.	

045:1-3	Krigstida grusgrav med stenram och vård i krysshamrad ljus granit. Vård med tempelgavelform med stålstjärnor och kors. 1940.	SIMON PETTERSSON *1879 +1940 DITT LJUSA RIKE LEVER ALLTRID FRIDA PETTERSSON FÖDD MÅNSSON *1880 +1921 ESTER PETTERSSON *1891 +1971 FR. RYD	Klass 1. Grusgrav med hög kvalitet i utformningen.	
049:1-2	Grusgrav med stenram och vård i finhuggen och polerad svart granit. Vård i historiserande stil med pyramidformat krön, kors omgivet ekbladskrans. 1917. Rabatt med lrsineväxt.	ANDERS JOHANSSON *1864 +1938 HANS MAKÅ MATHILDA JOHANSSON *1866 + 1917 KÖLSNÄS	Klass 1. Karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen.	
50:1-4	Storskalig grusgrav med stenram och integrerad vård i grovhuggen och polerad svart granit. Andra vårderna är en obelisk i finhuggen och polerad svart granit. 1921.	<i>Obelisk:</i> KYRKOVÅRDEN J.E. KLINT *1857 +1923 SALIDA EMERENTIA KLINT *1882 +1920 FRÖVIK Integrerad vård: ESTER JOHANSSON *1885 +1921	Klass 1. Karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen. Titel med koppling till församlingen.	
052:1-3	Bautasten i grov- och finhuggen ljus granit. Grusgrav med stenram i finhuggen svart granit. Rabatt. 1919.	GODSÄGAREN OSCAR PETERSSON *1847 +1919 HANS MAKÅ HILDA MARIA *1868 *1947 DOTTERN EDITH MARIA *1895 +1921 SONEN EDGAR *1897 +1970 HOLMA	Klass 1. Karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen. Vård med titel. Oscar Petersson var ägare till godset Holma.	

053:1-4	Grusgrav i finhuggen och polerad ljus granit. Upprest vård med stickbågigt krön och stjärna. Ram med hörnpollare. 1931. Sekundärsten	Hemmansägaren ANDERS A. NILSSON *1857 +1931 HANNA NILSSON *1863 +1947 SONEN KARL ANDERS NILSSON *1888 +1925 Fröviks sg.	Klass 1. Karaktärsskapande grusgrav med titel.	
054:1-2	Grusgrav med ram och vård i ljus polerad granit. Modernistisk vård, liggande håll med kopparbokstäver. 1962. Sekundärsten.	WILHELM NILSSON *1893 +1962 MAKAN SIGRID *1898 +1999 FRÖVIK	Klass 1. Sentida grusgrav med hög kvalitet i utformningen. Grav över person av lokalhistorisk betydelse. Wilhelm Nilsson var led. av kommunal-fullmäktige och skolstyrelsen.	
055:5	Småskalig vård i finhuggen ljus granit med text i relief. Vänd åt öster. 1961.	HÄR VILAR KYRKOHERDEN I JÄRSNÄS NILS PETER EKEDAHL *1782 +1867 HANS HUSTRU ANNA CHRISTINA F. LJUNGBERG *1799 +1857 PSALT. 84:6	Klass 1. Sentida minnesvård över kyrkoherde. Nils Peter Ekedahl var kyrkoherde i Järsnäs 1846 till 1867.	
056:1	Gjutjärnskors med trepassändar och gjuten blomdekor på båda sidorna. 1879. Vård vänd åt öster. Nedre delen inte synlig.	FRU MARGARETHA PETTERSSON FRÅN SUND FÖDD 1825 DÖD 1879 JOH. EV. KAP. 12 V.28	Klass 1. Tidig industriell vård i gjutjärn. Grav över person med anknytning till frikyrkorörelsen i bygden. Margareta Petersson vid Sunds frälsegård anordnade tillsammans med maken väckelsemöten. Bör rätas upp och placeras så att hela stammen syns.	

057:01	Tunn upprest vård i finhuggen kalksten, historiserande stil, med tympanonkrön, hugget kors.	HANNA AXELINA ANDERSSON *1862 +1880 APOSTEL. 7:V.55-56	Klass 1. Ovanlig tidig industriell vård i tidstypiskt material. I behov av rengöring.	
059:1-2	Efterkrigstida gavelvård till igensådd grusgrav. Vård i finhuggen och polerad svart granit, kors och stiliserade bladrankor.	KARL FORNANDER *1900 +1977 IDA FORNANDER *1898 +1954 BODANÄS	Klass 2. Tidstypisk vård.	
060:1-2	Efterkrigstida grusgrav med stenram i grovhuggen ljus granit. Livsten i polerad svart granit. Rabatt.	Kyrkovärden C.J Anderssons Familjegrav Stockeryd	Klass 2. Efterkrigstida grusgrav med mer ordinär utformning. Titel med koppling till församlingen.	
062:1-3	Efterkrigstida grusgrav med stenram och bred volutformad gavelvård i polerad svart granit förgylld text. 1944. Hörnrabatter.	FAR *1881 +1948 MOR *1889 +1962 Sonen STIG *1917 +1944 Dottern AINA *1924 +1987 Hjalmar Ram Bodanäs familjegrav	Klass 1. Efterkrigstida grusgrav med påkostad utformning.	
079:1-2	Grusgrav utan vård med gjutjärnsstaket i nygotisk stil. Staketet har spetsbågig dekor med kors på krönen.	Vård saknas. Graven är över kyrkoherde Anders Daniel Pontén, 1782–1846.	Klass 1. Tidigt och tidstypiskt exempel på grusgrav med gjutjärnstaket. Grav över kyrkoherde. Grusbädden bör återställas.	

082:1-2	Vård i naturromantisk stil. Vården är skulpturalt huggen och består av en inskriptionstavla i marmor som vilar på trädstam i huggen sandsten. Överst på marmortavlan en fjäril huggen i relief.	JOH. RICHARD *1884 +1890 OCH CARL EINAR *1888 +1890 ANDERSSON FRÅN SUND UPP. 21:4	Klass 1. Ovanlig tidig industriell vård med påkostad utformning.	
083:1	Grusgrav med stenram och vård i finhuggen och polerad svart granit. Vård med volutformat krön.	Matilda Skarp *1862 +1931 Fr. Hjälmseryd Saliga äro de renhjärtade Ty de skola se Gud	Klass 2. Tidstypisk grusgrav.	
084:1	Efterkrigstida grusgrav med vård och stenram i svart finhuggen och polerad granit. Sekundärsten	Oscar KARLSSON *1886 +1962 Helga Karlsson *1891 +1953 Makebo	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav.	
087:1	Mindre vård medvolutformat krön i ljus polerad granit. 1925.	GODSÄGAREN A. KELLGREN *1840 +1925	Klass 2. Tidstypisk vård.	

Kvarter 4

Gravnr.	Beskrivning/år	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
009:1	Grusgrav med stenram och vård i finhuggen och polerad svart granit. Vård i tempelgavelform, med timglas och änglavingar. 1958. Vitt grus i rabatt. Sekundärsten	Birger Karlsson *1914 +1958 Hemmingstorp	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav.	
010:1-2	Grusgrav med stenram och vård i finhuggen och polerad svart granit. Vård med klassiserande drag, vid krönet bedjande figur och kors av brons. 1955. Rabatt.	Här vilar i Gud KARL G. DAVIDSSON *1899 +1955 Hans maka AGDA *1901 +1985 Sund	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen. K G Davidsson drev lanthandel och poststation i Sund.	
011:1-4	Modernistisk grusgrav med stenram och stor rektangulär vård i finhuggen granit. Vård med skulptural dekor i formen av ett träd och en polerad stjärna. 1954.	MARGARETHA *1940 +1954 FAR *1901 +1973 HANS *1939 +1984 MOR *1910 +1990 VALTER LUDVIGSSONS FAMILJEGRV FINNERYD	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen. Grav över person med koppling till församlingen. Valter Ludvigsson var kyrkvård.	
014:1-2	Modernistisk grusgrav med stenram och vård i finhuggen och polerad svart granit. Slät vård med krönedekor av gjuten brons.	Emil Petterssons Familjegrav Ryd	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen.	

015:1-2	Modernistisk grusgrav med stenram och vård i finhuggen och polerad svart granit. Vård i tempelgavelform, med timglas och änglavingar.	Oskar Karlsson *1877 +1951 Ellen Karlsson *1891 +1952 Hemmingstorp	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav.	
016:1-2	Grusgrav med stenram och vård i finhuggen svart granit. Storskalig bred vård med tempelgavelform med stiliseraddekor. Rabatt.	Augusta Fransson *1879-1953 Aron Fransson *1876 +1949 Renstorp	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen.	
017:1-2	Modernistisk grusgrav med stenram och vård i polerad, finhuggen svart granit. Vård med vinkelbrutet krön och stiliserad dekor.	ALFRED MAGNUSSON RYD FAMILJEGRAV	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav.	
022:1-2	Modernistisk grusgrav med stenram och gavelvård i polerad svart granit. Vård med svängt krön och stiliserad dekor. Rabatt med buxbom.	Hemmansägaren GUSTAF FLISBERG *1872 + 1952 Hans maka HANNA CECILIA *1872 +1942 Klackarp Ps. 36:10	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen.	

023:1-2	Efterkrigstida grusgrav med stenram och vård i finhuggen och polerad svart granit. Bred gavelvård med tempelgavelform och timglas i relief, flankerad av flyglar med klotkrönta hörnpollare dekorerade med blomsterurnor. 1947. Rabatt.	ALGOT JOHANSSON *1880 +1965 HELGA JOHANSSON *1883 +1947 JÄRSNÄS NORRG.	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen.	
026:1-2	Modernistisk grusgrav med stenram och vård i ljus granit. Vård polerad och med gryningsmotiv. Rabatt med murgröna.	Emil Lundquist Familjegrav	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav.	
027:1-2	Modernistisk grusgrav med stenram och vård i ljus granit. Vård polerad och med gryningsmotiv. Sekundärsten.	KARL SKÖLD FINNERYD FAMILJEGRÄV	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav.	
028:1-2	Modernistisk grusgrav med stenram och gavelvård i svart granit. Vård rektangulär med kors i relief, kors försett med IHS-monogram, hörnpollare med festonger.	OSCAR LUDVIGSSONS FAMILJEGRÄV FINNERYD FAR 1877-1940 MOR 1867-1947	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen.	

029:1-2	Modernistisk grusgrav med stenram och vård i finhuggen/polerad svart granit. Rektangulär vård med stiliserad dekor omgiven av geometriskt formade flyglar.	Hem-äg. JOHAN. E. GUSTAVSSON *1865 +1946 CHARLOTTA GUSTAVSSON *1857 +1939 HÅKNARP JOH.3:16	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen.	
30:1-2	Modernistisk grusgrav med stenram och bred gavelvård i finhuggen/polerad svart granit. Vård med svängt krön och stiliserad blomdekor. Rabatt med rödbladig vintergröna.	OSKAR W. JOHANSSON *1872 +1952 HILDA JOHANSSON *1871 +1938 ST. JÜLSÄNG	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen.	
32:1-4	Monumentalt utformad grusgrav med drag av jugend. Stenram och bred gavelvård i krysshamrad ljus granit. Vård omgiven av flyglar med svängda krön. Stiliserad rosendekor i skulpturalt huggen relief. 1928. Rabatt. Två sekundärstenar.	Hemmansägaren Erik Magnus Klint *1843 från Svenstorp +1928 Hustrun Johanna Klint *1841 +1936 <i>Sekundärsten:</i> Folkskolläraren Enoch Klint *i Järsnäs 1875 + i Stockholm 1951 Augusta Klint *1878 +1945 <i>Sekundärsten:</i> Simon Klint *1880 + 1939 Makan Helga *1885 + 1952	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen. Framträdande placering och titel. Högra sekundärstenen över person av lokalhistorisk betydelse. Simon Klint var ordförande i kommunalnämnden, ledamot i kommunalfullmäktige och fattigvårdsstyrelsen.	
033:1	Småskalig vinkelbruten vård i svart granit. 1929. Vård nedvält.	Signe Liljegren *1881 +1929 Joh 11:25	Klass 2. Tidstypisk vård vid igenlagd grusgrav. Vård bör resas upp.	

034:1	Rundbågig upprest vård i polerad ljusröd granit med gryningsmotiv. 1920.	Här vilar JOHN KLINT *1898 +1920 Fr. Olseryd Vila i frid till uppståndel sens morgon då Jesu röst skall uppväcka dig och vi få motas i den himmelska porten.	Klass 2. Tidstypisk vård vid igenlagd grusgrav. Bibelvers.	
036:1-2	Efterkrigstida grusgrav med stenram och vård i finhuggen polerad svart granit. Tempelgavelform med timglas.	KLAS MARTINSSON *1869 +1956 HANS MAKÅ AMANDA *1873 +1959 De överunno i kraft av Lammets blod RYD	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav. Bibelvers.	
039:1-2	Vinkelbruten vård i svart granit, grovhuggen med polerad framsida. Motiv med kors, krona och blomsterurna på postamentet. 1907.	Hemmansägaren ANDERS CARLSSON *1822 +1907 Hustrun HEDVIG *1822 +1906 HATTEN Joh 3:16	Klass 1. Tidstypisk vård, från före omläggningen 1916. Titel.	
040:1-2	Grusgrav med stenram med hornpollare och gavelvård i grov- och finhuggen svart granit. Gavelvård med flyglar och svängt krön. 1928. Sekundär rabatt. Sekundärsten. Vård nedvält.	HEMMANSÄGAREN K. J. ANDERSSON HATTEN *1859 +1928 HANS MAKÅ AUGUSTA *1854 +1947	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen. Titel. Vård bör uppresas.	

042:1-2	Grusgrav med stenram med hörnpolare och bred gavelvård i finhuggen/polerad ljus granit. Vård med låg segmentbåge och förgylld inskription.	A.P. PETERSSON *1846 +1925 MATHILDA PETERSSON *1943 1929 FRÅN RYD	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen. Framträdande placering.	
043:1-2	Återlämnad grusgrav.		Klass 2	
044:1-2	Funktionalistisk grusgrav med stenram och vård i finhuggen svart granit. Rektangulär vård med tempelgavelform, kors på pelarna. 1935.	BRÖDERNA ANDERS ANDERSSON *1862 +1924 JOHAN ANDERSSON *1857 +1935 Fr. SIGNESBO Apg. 14:22	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav.	
045:1-2	Modernistisk grusgrav med stenram och vård i ljus granit. Vård med gryningsmotiv. 1958. Sekundärsten. Vård nedvält.	Gustav Klint *1873 +1958 Hulda Klint *1875 +1924 Bergshult	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav.	
047:1-2	Träkors av trä, spår av vit oljefärg. Inskriptionsplatta i stål. 1905. Vård avbruten.	Johannes Karlsson *1833 +1905 Augusta Karlsson 1844 +1932	Klass 1. Tidstypisk allmän vård från tiden före kyrkans ombyggnad 1906.	

054:1-2	Korsformad vård i finhuggen/polerad svart diabas Inskription på postamentet. Strålstjärna. 1920.	C. P. JOHANSSON *1844 +1920 Hustrun HEDVIG JOHANSSON *1841 +1914 fr. Finneryd Sv. Ps. 568	Klass 1. Tidstypisk vård med påkostad utformning.	
057:1	Småskalig liggande vård i svart granit. 1923.	MÄRTA *1922 +1923	Klass 2. Tidstypisk vård vid barngrav.	
059:1-2	Rundbågig vård i polerad svart granit. Vård i historiserande stil med stjärna vid krön och eldurna vid basen. 1921. Sekundär håll vid samma grav. Håll i svart granit.	Hemmansägaren Gustav Nilsson *1848 +1921 'Hans maka Amanda *1857 +1925 Finneryd Joh. 11k. 25-26v. Uppb. 21k. 4v. <i>Hällen:</i> FOLKSKOLLÄRAREN ARTUR GUSTAFSSON *1885 +1961 MAKAN MARIA *1898 +1980 JAG VET ATT MIN FÖRLOSSARE LEVER	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård vid senare igenlagd grusgrav. Gäller vårderna från 1921.	
063:1	Småskalig vård i polerad svart granit med rosenmotiv. 1916. Rabatt med buxbom.	HULDA MARIA JOHANSSON 1898 1916 BEDA JOHANSSON *1879 +1979 GYEBERG	Klass. Tidstypisk vård till senare igenlagd grusgrav.	

065:1-3	Grusgrav med sammanhållen gestaltning i ljus krysshamrad granit. Stenram med rundat krön och hörnpollare. Gavelvård med svängda flyglar med klot, livsten med tempelmotiv. Rabatt.	KARL A. NILSSON FINNERYD FAMILJEGRÄV	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen. Framträdande placering. Grav över person av lokalhistorisk betydelse. Karl A Nilsson var ledamot i kommunal- fullmäktige och skolstyrelsen m m.	
066:1-2	Funktionalistisk grusgrav med stenram och håll i svart granit. 1935.	NILS LARSSON *1814 +1899 HANS MAKÅ STINA F. MAGNUSSON *1825 +1903 DOTTERN MATHILDA MARI 1955–1935 FINNERYD LUK. 11.28V.	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen. Framträdande placering.	
067:1-2	Modernistisk grusgrav i polerad röd tranåsgranit. Inskription i koppar.	OSCAR E. NILSSON *1887 +1962 RUTH NILSSON *1891 +1983 NYBROHULT	Klass 1. Sentida grusgrav med påkostad utformning över person av lokalhistorisk betydelse. Oscar E Nilsson var ledamot i kyrkorådet och folkskolestyrelsen.	
069:1	Efterkrigstida grusgrav med stenram och vård i finhuggen ljus granit.	THEODOR GUSTAFSSON *1889 +1958 FINNERYD	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav.	

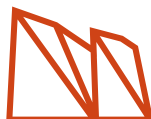
071:1-3	Grusgrav med stenram i svart granit, grusbädd sekundärt igensådd. Stenblocksformad vård med finhuggen framsida, modernistiskt hjulkors	BYGGMÄSTARE EDV- SVENSSONS FAMILJEGRÄV	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen. Titel. Grusyta bör återställas.	
072:1-2	Grusgrav med ram i finhuggen svart granit, rundat krön och hörnpollare. Låg vård i svart granit med volutformat krön och polerad framsida. 1925. Rabatt. Sekundärsten.	HEMMANSÄGAREN DAVID S. JOHANSSON *1877 +1925 OCH HANS MAK ESTER JOHANSSON *1889 +1932 FRÅN RYDS MELLANGÅRD UPP. 21:4	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav. Vård med titel.	
076:1-2	Grusgrav med stenram i finhuggen svart granit. Vård i polerad svart granit i formen av en stentavla liggande på ett postament. Stentavlan med huggen profilerad kant. 1922.	Här Hvilat Carl Johan Höög Född 1831 Död 1922 Hans Hustru Maria Magdalena Höglund född 1824 död 1916	Klass 1. Vård typisk för 1920-talets historiserande gravvårdskonst. Vården anspelar på en äldre vård på samma kyrkogård (grav nr 082:1-2 i kvarter 3).	
077:1-2	Grusgrav med ram i gjuten cement. Vård i historiserande stil, stenblock med finhuggen framsida och polerad dekor i med gravkors på postament omgiven av murgröna. 1920. Rabatt med kinesisk kärleksört.	ARON BJÖRKMAN *1860 +1920 Hans maka HILDA KRISTINA *1863 +1930 Upp. 21:4 Finneryd	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav med hög kvalitet i utformningen. Framträdande placering.	
078:1	Modernistisk grusgrav med stenram och vård i finhuggen svart granit med stjärna och asymmetriskt placerat kors samt morgonstjärna. 1961.	Fritz Arvid Johansson * 1895 +1961 Ryd	Klass 2. Sentida tidstypisk grusgrav.	

079:1	Modernistisk grusgrav med stenram och vård i finhuggen/polerad svart granit. Asymmetriskt placerad dekor med duva. Vården bör vara senare uppsatt på 1960-talet.	Lovisa Pettersson *1859 +1926	Klass 2. Sentida tidstypisk grusgrav.	
080:1	Modernistisk grusgrav med stenram och vård i finhuggen/polerad svart granit. Vård med tempelgavelmotiv.	HEMMANSÄGAREN ARON JOHANSSON ST. BJÖRKUDDEN FAMILJEGRÄV ÖVERVUNNEN	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav.	
081:1-2	Modernistisk grusgrav med stenram och vård i polerad och finhuggen svart granit. Vård med kors, IHS-monogram och klöverblad.	PASTOR O. W. SUNDBERG BJÖRKUDDEN FAMILJEGRÄV	Klass 2. Tidstypisk och karaktärsskapande grusgrav. Titel.	
083:1-2	Storskalig obeliskformad vård i polerad ljusröd granit med kors. 1904.	HÄR HVILAR STOFT FRÅN SVEN A. LARSSON LINDHOLMEN *1837 +1904 OCH HANS Hustru ANNA KRISTINA GUSTAFSDOTTER *1829 +1896 Jesus sade -Jag är Uppståndelsen och livet.	Klass 1. Tidstypisk och karaktärsskapande vård vid igenlagd grusgrav. Från tiden före omläggningen 1916. Framträdande placering.	

Ur bruk

Gravnr.	Beskrivning/år	Inskription	Antikvarisk bedömning/urval	Fotografi
Ur bruk Uppställningsplats.	Vård med pyramidkrön av polerad svart granit. 1884.	Landtingsmannen A. Jonsson 1831 – 1884 Dess maka Fredrika	Klass 1. Tidig industriell vård med titel.	
Ur bruk Uppställningsplats.	Småskalig vinkelbruten vård i svart polerad granit.	Småskolelärarinnan Katarina Spjut 1838–1921 1 KOR 15:54 I TACKSAMT MINNE JÖNKÖPINGS MISSIONSFÖRSAMLING	Klass 1 Vård över person av lokalhistorisk betydelse.	
Ur bruk uppställningsplats..	Småskalig vård i polerad grå granit med volutkrön.	JOHAN WALFRID KARLSSON FRÅN FINNERYD *1880 +1888 SV PS 456	Klass 1. Tidig industriell vård över barn.	

År 2020–21 genomfördes en kulturhistorisk inventering av alla gravar på Järsnäs kyrkogård. Föreliggande rapport presenterar inventeringen och ger ett förslag till bevarandeplan.



Byggnadsvårdsrapport 2022:27
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM